

LATÉNSKÉ SÍDLIŠTĚ V BLANSKU – „V DÍLECH“

THE LA TENE SETTLEMENT IN BLANSKO – „V DÍLECH“

JOSEF WILCZEK
ÚAM FF MU Brno**ABSTRACT:**

This paper deals with the analysis of archaeological material obtained during a research in Blansko – “V Dílech”. The main focus is put on analyzing the ceramic and other (metallic, glass and stone) artifacts brought up from sunken structures as well as from the “cultural layer”. The occurrence of certain types of ceramic findings in Blansko shows a very strong relationship to the contemporary settlement of Bořitov, which was an important economic and commercial center of the region. Besides the late Latène period, another two phases of settlement at the site were proven – indirectly showing the problematic chronological association of archaeological structures and the need for excavating not only the sunken structures but also the “cultural layer”.

KEY WORDS: Latène period, Roman period, settlement, sunken floored houses, intrusions, ceramic, daub

ÚVODEM

V posledních dvou dekáдах je v problematice laténských sídlišť na Moravě věnována velká pozornost studiu geograficky uzavřených regionů. Jako první byla celkově vyhodnocena oblast Podyjí (ČIŽMÁŘ 1992; 2002), následoval soupis laténských nalezišť získaných převážně z povrchových sběrů a starších nálezů z českomoravského pomezí, Lysické sníženiny, Kuřimska a Ivančic (HLAVA 2003; ČIŽMÁŘ 2003, 107–114; VÍCH 2005). Došlo i k prezentaci a zhodnocení starších i novějších výzkumů z Boskovicka a Uničova (HLAVA 2007; HLAVA–VÍCH 2007), stejně jako k celkovému vyhodnocení pozdně laténského sídliště v Bořitově (ČIŽMÁŘ 2003). Mapa laténských sídlišť podle J. Meduny (1980a, Karta 2), respektive její nejzápadnější část náležející Boskovické brázdě, je tak skoro v celé své délce vyplněna pomyslnou, takřka nepřerušenu linií tvořenou laténskými sídlišti (srov. HLAVA–VÍCH 2007, Mapa 1; ČIŽMÁŘ 2003, obr. 25–27).

Lokalita v Blansku – „V Dílech“ byla zachycena roku 2001 při výstavbě obchodního domu „Kaufland“.¹ Na jejím výzkumu se podíleli pracovníci Archeologického ústavu AV ČR v Brně, jmenovitě J. Doležel, B. Komoróczy a M. Lukáš, kteří lokalitu předběžně publikovali následujícího roku (DOLEŽEL–KOMORÓCZY 2002). Autoři popsali metodu výzkumu spolu s nálezovými okolnostmi, jež doplnili popisem objektů a stručným vyhodnocením materiální náplně sídliště, podle něhož jej datovali do pozdní doby laténské (Lt C2 až D1). Zmínky o sídlišti v Blansku později využil M. Čížmář (2003, 111) jakožto jediného dokladu průniku Keltů do území Moravského krasu. Jeho poznatek do jisté míry převzala i J. Čížmářová do „Encyklopedie Keltů na Moravě a ve Slezsku“ (ČIŽMÁŘOVÁ 2004, 100–101, 129–130), kde navíc konstatovala, že „největší význam tohoto sídliště spočívá v tom, že jde o první doklad proniknutí keltského obyvatelstva do údolí Svitavy, v pravěku neosídleného“. Tento názor je z části pravdivý, nelze však opomenout několik nálezů paleolitické industrie zaznamenané v bližším okolí povrchovými sběry J. Doležela či M. a A. Štrofových (OLIVA–ŠTROF 1985, 10; ŠTROF 1979a, 15; týž 1979b, 7).

POLOHA LOKALITY

Lokalita se nachází v Blanenském prolomu, ve dva a půl kilometru široké depresi táhnoucí se od Olomouce až po Doubravici nad Svitavou. Z geomorfologického hlediska náleží Blanenský prolom do severozápadní části Adamovské vrchoviny, která je dílčí jednotkou soustavy Dražanské vrchoviny brněnského batolitu. Údolí prolomu, vzniklé tektonickými pohyby, je položeno 230–300 m pod úroveň okolního terénu a tvoří ho především křídové sedimenty zaklesnuté do vyvřelých, především granodioritových hornin brněnského batolitu (DEMEK *et al.* 1965, 145; 1987, 111; 2006, 71).

Nejdůležitějším tokem v blízkosti je řeka Svitava, vzdálená od lokality přibližně 300 m západním směrem a potok Sloupečnický, který lokalitu obtéká ze severu.

Samotná trať „V Dílech“ leží asi kilometr severním směrem od středu města Blanska. Rozkládá se na mírném, k jihozápadu orientovaném svahu s nadmořskou výškou kolísající v rozmezí 277–280 metrů nad mořem.

Přesná poloha archeologicky zkoumané plochy je na Státní mapě 1 : 5 000 – odvozené, listu Blansko 7-0 z roku 1994, určena souřadnicemi 303: 84, 281: 82, 279: 60, 283: 44 a 297: 42 mm od západní a jižní sekční čáry (DOLEŽEL-KOMORÓCZY 2002, 213).

GEOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA LOKALITY

Geologický podklad sídliště je tvořen amfibol-biotitickými granodiority brněnského batolitu typu Blansko. Na ně v západní části zkoumané plochy nasedají deluviální hlinito-písčité a písčité sedimenty, ve východní části pak sedimenty fluvialní a písčito-hlinité, které se zde postupem času usazovaly činností řeky Svitavy (NEKOVAŘÍK 1999; SVOBODA 1996).

Tyto informace, odvozené z geologických map, do jisté míry souhlasí i se zjištěními, jež byla učiněna přímo při výzkumu. Ve východní části zkoumané plochy byly zaznamenány zřejmě terciérní štěrky a písky ležící pod vrstvami smíšených svahovin s kvalitní hnědozemí, v západní části pak byly znatelné hluboké nivní bezkarbonátové uloženiny s tmavými půdami (DOLEŽEL-KOMORÓCZY 2002, 214).

PRŮBĚH VÝZKUMU

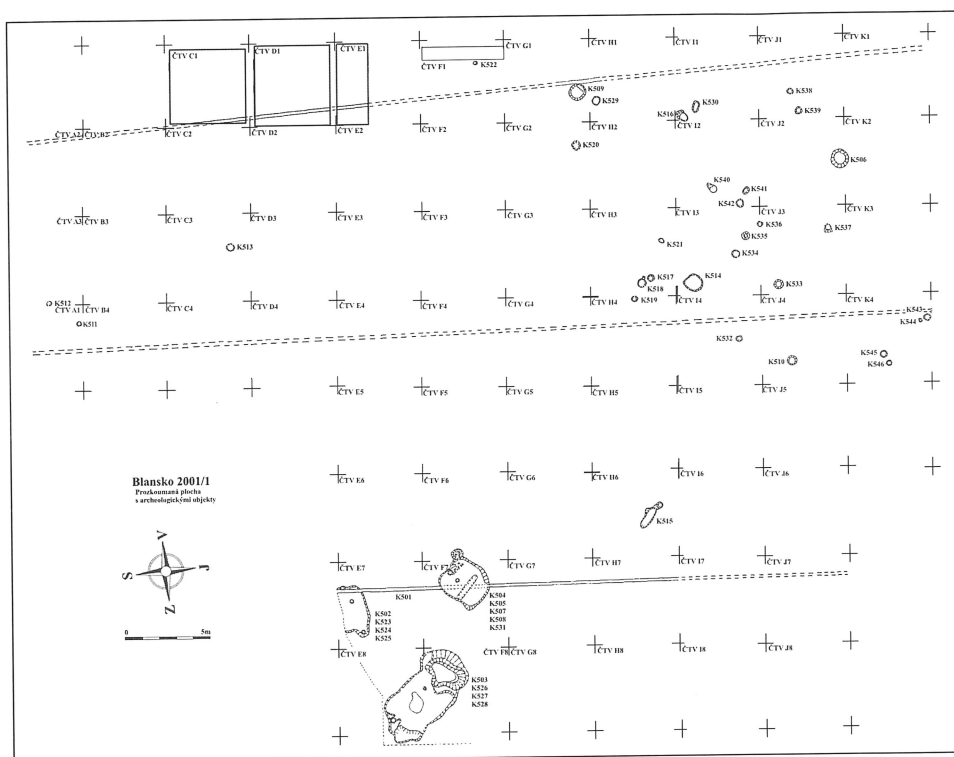
Ještě před začátkem archeologického výzkumu byl na ploše stavby po celkové systematické prospekci vybrán prostor s největší koncentrací nálezů, který byl rozdělen do dílčích čtverců velikosti 5×5 m. Následně byla odstraněna 50 cm mocná recentní ornice s většinou kulturní vrstvy. Vzhledem k rychle postupujícím stavebním pracím výzkum nemohl zasáhnout do všech čtverců, proto byla ve většině z nich učiněna jen prospekce, po níž následovala skrývka kulturní vrstvy pomocí UDS. Výjimku tvořily čtyři čtverce (C1, D1 a části E1 a F1; obr. 1), v nichž se podařilo skrýt kulturní vrstvu až na podloží ručně.

Z objektů, které se vyrýsovaly po skrývce plochy, byly patrné tři větší zahloubené struktury nacházející se v západní části. V části jihovýchodní se oproti tomu koncentrovaly menší zahloubené objekty, povětšinou kúlové jámy spolu s objekty, z nichž byly některé předběžně interpretovány jako ohniště či zásobnice. Několik kúlových jam bylo zaznamenáno také v severní části plochy (DOLEŽEL-KOMORÓCZY 2002, 216).

SÍDLIŠTNÍ OBJEKTY² ZAHLOUBENÉ CHATY

V západní části archeologicky zkoumané plochy se nalézaly tři zahloubené objekty.

První (K502; obr. 2: 2), orientovaný přibližně SV-JZ směrem, měl tři kúly na středové ose. Přestože záchranným výzkumem nebyla zachycena severní strana objektu, ve které se eventuálně mohl vyskytovat výklenek, a větší zahloubení vykazovala jen kúlová jáma v severovýchodní straně stavby (K523), bylo možno chatu přiřadit k typu A-2a Medunova třídění (1980a, 48–56).

Obr. 1. Blansko – „V Dilech“. Prozkoumaná plocha s archeologickými objekty.
Fig. 1. Blansko – „V Dilech“. L'emprise du site avec les structures archéologiques.

Typologické zařazení druhého, SZ-JV orientovaného objektu (K503; obr. 2: 1) je poněkud problematické. A to ať už pro jeho nepravidelný půdorys, který zcela neodpovídá klasickému obdélníkovému tvaru latěnských zemnic, tak pro velice členité dno, jež bylo místy rozrušeno drolivými šterkovými oky, ve kterých se mohly vyskytovat další kůlové jámy. Vzhledem k tomu, že byly na středové ose objektu patrné tři kůlové jámy, lze jej označit za chatu typu A-2a (MEDUNA 1980a, 48–56).

Poslední chata (K504; obr. 2: 3) se dvěma kůlovými jámami na delší, SV-JZ ose byla přibližně čtvercového půdorysu a ve východním rohu na ni nasedal mírný výklenek. Vně východní části objektu, anebo přímo ve výklenku se patrně nacházela pec, která se po destrukci zřejmě sesunula do objektu K504 a byla tak patrná v horních partiích jeho výplně jílovitou propálenou vrstvou (K505) s přítomností drobných uhlíků a mazanice (DOLEŽEL-KOMORÓCZY 2002, 216).

Pozůstatky ohnišť vně objektů nebo ve výklenku jsou na Moravě doloženy v objektu 5 (1/59) z Klentnice a snad i u chaty č. 1 v Mistříně. V obou případech byla ohniště situována podél delších stran objektů (FREITAGOVÁ 1973, 24–25; LUDIKOVSKÝ 1986, 7, tab. 4: 2; MEDUNA 1958, 51; 1960, 72–73).

V objektu se dále nacházely dvě kůlové jámy na středové ose, což dokládá určitou formu zastřešení. Avšak ani v tomto případě nebylo chatu zcela možné spojovat s Medunovou typologií, protože se jedna z kůlových jam nenacházela ani ve středu kratší strany, ani v její blízkosti. Z tohoto důvodu by snad bylo nejistější považovat tento objekt za modifikaci chaty typu A-1a.

V objektu se vyskytl také příčný žlab, jehož dokladům na nížinných sídlištích se v nedávné době věnoval M. Čížmář (2003, 23). Kromě pěti českých příkladů zaznamenal tento konstrukční prvek na Moravě jen v případě objektu 5/75 v Bořitově a u porušené polozemnice č. 2 z Mistřína, ve které však bylo postavení žlabu, oproti ostatním případům, poněkud šikmé (FREITAGOVÁ 1973, 61, tab. XXXI; LUDIKOVSKÝ 1986, 7; tab. 4). Výčet objektů s příčnými žlaby lze, kromě blanenského případu, obohatit i o chatu 1711 z Otrokovic (PARMA 2007, 338, obr. 11, 12).

Žlab se dá u blanenského objektu považovat za jámu pro trám, v němž mohl být začepován další nosný sloup či sloupy podírající střechu, jak tomu bylo například u chaty 6/73 ze Starého Hradiska (MEDUNA 1980a, 51). Nutno podotknout, že se interpretace některých příčných žlabů uvnitř chat nespojuje jen s konstrukcí střechy, ale i s ohništi či pecemi, které se nalézají buďto v bezprostřední blízkosti žlabů, nebo na ně přímo nasedají (KRUTA 1972, 321, obr. 3; PARMA 2007, 338, obr. 11, 12).

Všechny tři zahloubené chaty svými rozměry poněkud vybočují z moravského standardu (ČIŽMÁŘ 2003, 23–24; MEDUNA 1980a, Beilage 1). Plocha objektu K504 s přibližnou velikostí 6,4 m² odpovídá jedné z nejnižších hodnot na Moravě. Nejinak je tomu u chaty K502 dosahující dochované velikosti 4,8 m². To sice není konečná hodnota, jelikož objekt nebyl prozkoumán v celistvosti – pakliže však byla výzkumem zachycena jeho delší strana, lze se nicméně domnívat, že původní obsah jejího dna nebyl o mnoho větší. Takovéto menší stavby jsou na moravských nížinných sídlištích známy například z Velkých Hostěrádek, kde průměrná velikost chat typu A činila 8,6 m² (ČIŽMÁŘ 1984, 473) nebo ze Strachotína s 10,4 m² (ČIŽMÁŘ 1987, 216). Poměrně menších rozměrů byly také objekty 35/84 (8,4 m²), 1/83 (9,5 m²) a 1/88 (10,1 m²) z Bořitova (ČIŽMÁŘ 2003, 21) či chata 1/1971 (7,35 m²) z Prostějova (MEDUNA 1980a, Abb. 12, Beilage 1; 1980b, 256). Chata K503 s 18,6 m² oproti tomu vykazuje rozměry přesahující hodnoty moravského průměru.

V porovnání s jinými laténskými sídlišti (ČIŽMÁŘ 2003, 23; MEDUNA 1980a, 58, Tabelle 1) byla pro Blansko příznačná i nepříliš typická orientace delších stran zahloubených chat. Největší chata (K503) byla umístěna rovnoběžně se SZ-JV se svažujícím terénem, zbývající dvě chaty byly na svah orientovány kolmo.

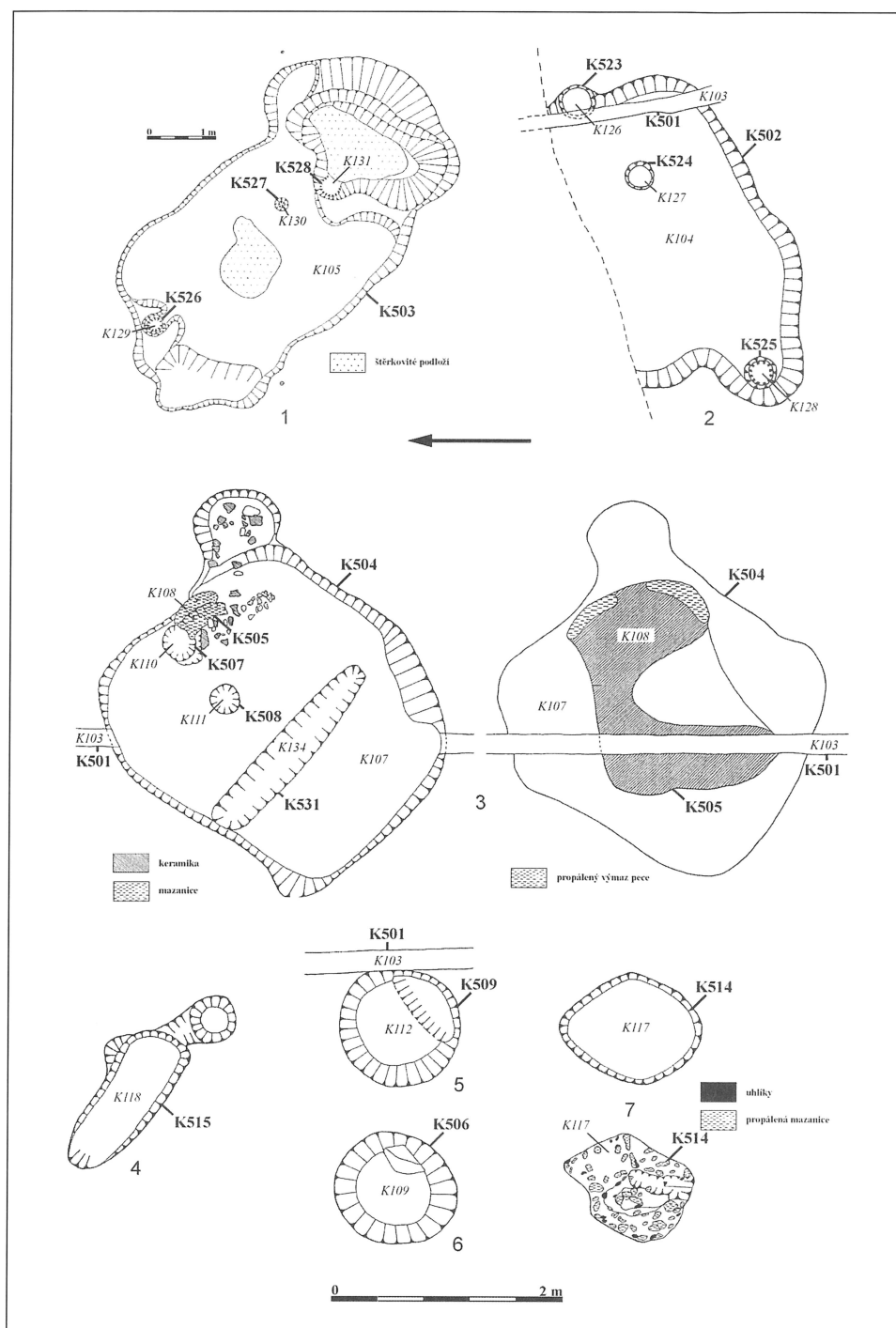
MENŠÍ ZAHLOUBENÉ OBJEKTY

Další objekty, které se na sídlišti vyskytovaly, byly autory výzkumu rozděleny do tří skupin – první tvořily kúlové jámy, druhou dvě ohniště a dno pece a zbývající objekty byly souhrnně označeny jako jámy sídlištní a zásobní (DOLEŽEL-KOMORÓCZY 2002, 216). Po novém zhodnocení nálezové situace, rozboru dochované mazanice a typologickým porovnáním objektů se sídlištěm v Bořitově, jež bylo publikováno o něco později, byla v několika případech mírně korigována interpretace některých objektů.

Některé z původně interpretovaných sídlištních jam by bylo možno ztotožnit s jámami po zdvojených kúlech či považovat za základové žlaby související nejspíše s konstrukcemi nadzemních objektů. Do této skupiny lze řadit jámy K530 a snad i K516 a K541.

Pravděpodobné zásobnicové jámy (K506 a K509; obr. 2: 5–6) neměly charakteristicky podebrané stěny, což mohlo být způsobeno jejich poměrně mělkým zahloubením. Dosahovaly však průměru jen 98×106 (K506) a 102×104 cm (K509), tedy parametrů, které zcela nesouhlasí s poznatky z jiných moravských nížinných sídlišť (ČIŽMÁŘ 2003, 24).

Na základě rozdílných rozměrů i půdorysů byly tři jámy považovány kvůli velkému propaní, přítomnosti uhlíků a mazanice za ohniště (DOLEŽEL-KOMORÓCZY 2002, 216). Největší velikosti dosahoval objekt kosočtvercového tvaru (K514; obr. 2: 7), v jehož výplni se nalézalo celkem 8,1 kg mazanice. Kromě reliktní po prutech a kuláčích se na části mazanice vyskytovalo zahlazování na jedné straně a kamenná vystýlka na straně druhé. Zbýlé dvě jámy s podstatně menšími rozměry (K510 – 60×49 cm; K519 – 41×35 cm) byly oválné a obsahovaly jen malý počet mazanice. Všechny tři objekty byly do podloží zasazeny

Obr. 2. Blansko - „V Dílech”. Výběr zahloubených objektů.
 Fig. 2. Blansko - „V Dílech”. Sélection des structures fouillées.

poměrně mělce (10–14 cm) a nacházely se při SZ straně většího uskupení kůlových jam v JV části zkoumané plochy.

NADZEMNÍ KŮLOVÉ STAVBY

Na blanenském sídlišti bylo zachyceno celkem 23 kůlových jam většinou kruhového či mírně oválného půdorysu (obr. 1). Dvě jámy (K518 a K540) obsahovaly výklenek nasvědčující snad zdvojení kůlu, popřípadě jeho reparaci (ČIŽMÁŘ 1987, 216; HLAVA 2002, 315). Jedenkrát se vyskytla i kůlová jáma se schodovitě odsazenými stěnami (K535). Byla zachycena i jáma (K537) se základnou podoby písmene „D“ svědčící pravděpodobně o nasazeném půleném kůlu, jaký je znám například ze zahloubené chaty 3 ve Velkých Hostěrádkách (ČIŽMÁŘ 1984, 473) či z chaty 1/1971 v Prostějově (ČIŽMÁŘ 1984, 473; MEDUNA 1980a, Abb. 12).

Celková koncentrace kůlových jam byla na sídlišti zachycena hlavně v jihovýchodní části zkoumané plochy, kde svou kumulací dokládají přítomnost nadzemních konstrukcí staveb. V Blansku se bohužel kvůli charakteru výzkumu nepodařilo rekonstruovat jejich půdorysy. Ty byly sice podle M. Čižmáře v několika případech zachyceny na sídlišti v Bořitově (ČIŽMÁŘ 2003, 25, 28, tab. 2, 18), jejich interpretace však nemusí souviset s laténským osídlením, nýbrž s kulturou s lineární keramikou (ČIŽMÁŘ, Z. 1998, 25, obr. 8). Kůlové jámy vně objektů byly rozpoznány i na jiných laténských sídlištech, například ve Velkých Hostěrádkách (ČIŽMÁŘ 1984, 475), Strachotíně (ČIŽMÁŘ 1987, 220) či Tvarožné (HLAVA 2002, 315), většinou se však nedaly spolehlivě datovat, ani z nich nebylo možno rekonstruovat možné půdorysy staveb.

Predběžnou dataci kůlových jam do doby laténské (DOLEŽEL-KOMORÓCZY 2002, 217) se podařilo zčásti ověřit díky nálezům keramiky s vypovídací hodnotou vyzdvihnutým z objektů K536 a K537. Při vyhodnocování archeologického materiálu bylo ovšem zjištěno, že lokalita nebyla osídlena jen v mladší době železné, nýbrž i v jiných časových obdobích (viz níže). Z tohoto důvodu nezbyvá, než označit chronologické přiřazení reliktů nadzemních staveb do doby laténské za velice problematické.

KERAMIKA

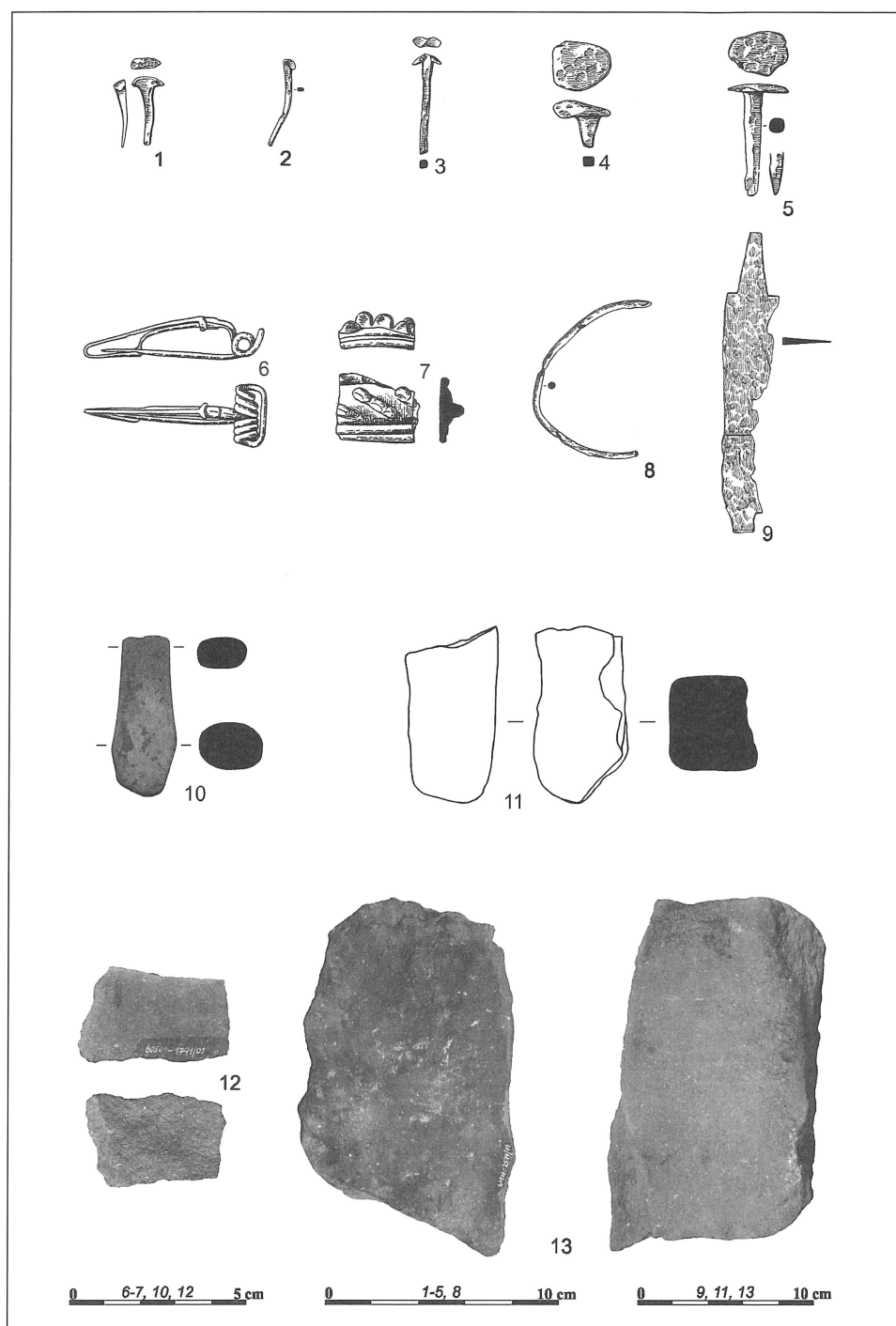
V nedávné době bylo v několika studiích upozorněno na to, že u veškerých úvah týkajících se srovnání hodnot jednotlivých proměnných, jak na jiných lokalitách, tak mezi sídlištními objekty navzájem, je nutné brát ohled na míru skartace či vzorkování, kvůli nimž mohou být určité soubory jen těžko porovnatelné (ČIŽMÁŘ 2003, 56; HLAVA 2006b, 44, 132; RULF-SALAČ 1995, 375, 391–393).

„Standardnost“ procentuálního zastoupení dochovalosti nádob z blanenských objektů lze proto porovnat například s poznatky získanými ze sídlišť v severozápadních Čechách (RULF-SALAČ 1995, 391–393, tab. 14; SALAČ 1998, 48, 52–53, 59). Z tabulky (tab. 1) je patrné, že zastoupení okrajů odpovídá průměrným hodnotám a počet den markantně nevybočuje ze standardního souboru laténské keramiky. Vzorkování ani skartace tedy v souboru pravděpodobně provedena nebyla.

Procentuální zastoupení keramických hmot v objektech lze porovnat s geograficky ne příliš vzdáleným a časově shodným sídlišťem v Bořitově (keramika hrubá 69,1 %, grafitová

Tab. 1. Porovnání zastoupení dochovalosti nádob ze zahloubených objektů s jinými dostupnými údaji pro dobu laténskou.

Lokalita	Počet kusů	Počet okrajů	Počet výdutí	Počet den
Blansko	1074	150 14,0 %	793 73,8 %	131 12,2 %
Poohří, Pobělí	45 702	5338 2,9 – 22,3 %	- -	- -
Standardní soubor laténské keramiky (na 1 polozemnici)	72 – 840	45 7,8 – 15,6 %	- -	29 4,3 – 10,9 %

Obr. 3. Blansko - „V Dílech”. Nekeramické nálezy. 1-6, 8-9 - železo; 7 - sklo; 10-13 - kámen.

Fig. 3. Blansko - „V Dílech”. Le mobilier non céramique. 1-6, 8-9 - fer; 7 - verre; 10-13 - pierre.

15,3 %, jemná 9 %, malovaná 0,2 %, celkově 2353 ks – ČIŽMÁŘ 2003, 56–57). Stejně jako v Bořitově převládla na blanenském sídlišti v drtivé většině keramika hrubá, tvořící bezmála 4/5 všech registrovaných jedinců. Malovaná keramika byla oproti dřívějším poznatkům (ČIŽMÁŘOVÁ 2004, 129; DOLEŽEL–KOMORÓCZY 2002, 217) registrována pouze u dvou fragmentů, což je však počet, který nevybočuje ze standardu jejího výskytu na jiných pozdně laténských lokalitách (ČIŽMÁŘ, I. 2012, 91; ČIŽMÁŘ 2003, 56–57).

Srovnáním množství grafitové keramiky (12,4 %) s dalšími moravskými sídlišti z Lt C(1) až D(2) (HLAVA 2006b, 38–48; tab. 1, 2) je pak zřejmé, že hodnoty z Blanska vytváří plynulý přechod mezi oblastí Lysické sníženiny prezentované Bořitovem a oblastí Brněnska, kde zastoupení grafitové keramiky, kromě kvantitativně nereprezentativních sídlištních objektů z Brna-Obřan a Tvarožné, nepřesahuje 10 procent.

Pro sledování zastoupení keramických hmot v jednotlivých objektech lze statisticky využít jen ty, které obsahují více než sto kusů (ČIŽMÁŘ 2003, 56; HLAVA 2006b, 44), v případě sídliště v Blansku se dá proto operovat jen s většími zahloubenými objekty (tab. 2).

Tab. 2. Srovnání zastoupení keramických hmot sídlištních objektech v Blansku – „V Dílech“.

Objekt	Počet kusů	Hrubá k.	Grafitová k.	Jemná k.	Malovaná k.
K502	127	78,0 %	16,5 %	5,5 %	0 %
K503	695	75,8 %	13,5 %	10,4 %	0,3 %
K504, K508	181	90,6 %	5,0 %	6,6 %	0 %
Celkem	1 003	78,8 %	12,4 %	9,1 %	0,2 %

VÝZDOBA A POVRCHOVÁ ÚPRAVA KERAMIKY

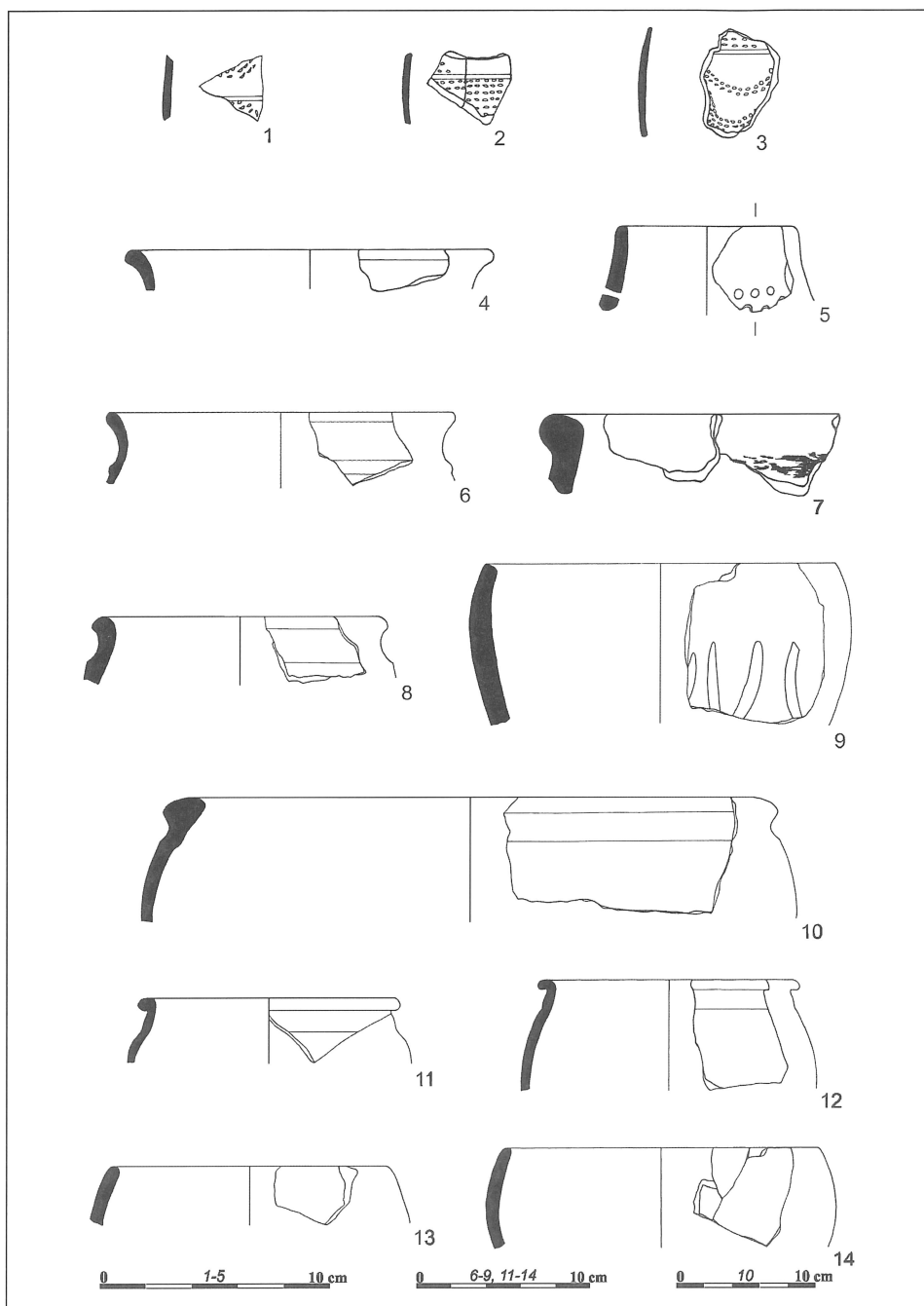
Z výzdoby, respektive povrchové úpravy, se na hrubé i grafitové blanenské keramice nejčastěji vyskytovalo charakteristické svislé rýhování poměrně různorodých variací. Vyskytly se nádoby s jemným hřebenováním, pravidelným svislým rýhováním (obr. 5: 11), méně pravidelným anebo křížícím se svislým rýhováním (obr. 14: 9) či nepravidelným řídkým a výrazným svislým rýhováním (obr. 7: 2, 8). To bylo v některých případech na horní části nádoby ukončeno obloukovitě (obr. 8: 2). V souboru byla rovněž zaznamenána i forma pravidelného křížícího se svislého rýhování. U některých fragmentů by se spíše než o rýhování dalo hovořit o žlábkování (obr. 6: 4; 12: 10; 13: 7), jež svislé rýhování nejspíše napodobuje (ČIŽMÁŘ 1989b, 88).

S pravidelným hřebenováním nádob se lze na Moravě setkat již od stupně Lt B1, později je znatelná čím dál větší tendence „uvolňování“ původní formy, projevující se např. přerušovaným rýhováním či vzájemným překrýváním rýh (HLAVA 2002, 318–319; 2007, 109; VÍCH 2005, 319–320). Do stupně Lt D se poté klade největší výskyt svisle rýhovaných negrafitových nádob (ČIŽMÁŘ 1987, 223; HLAVA 2002, 318).

Drsnění se v sídlištních objektech objevilo v 9,6 % z celkového počtu hrubé keramiky, přestože tvar nádoby mohl být zjištěn jen u tří jedinců. Vyskytlo se na míse se zataženým okrajem (obr. 10: 10), kterou pokrývalo ve spodní třetině výduti, další dva případy se týkaly hrncovitých nádob s odsazenou a neodsazenou vydutí (obr. 7: 7, 9). Těmto tvarům mohly přináležet i spodní části nádob s drsněním ukončeným hladkým pásem několik centimetrů nade dnem.

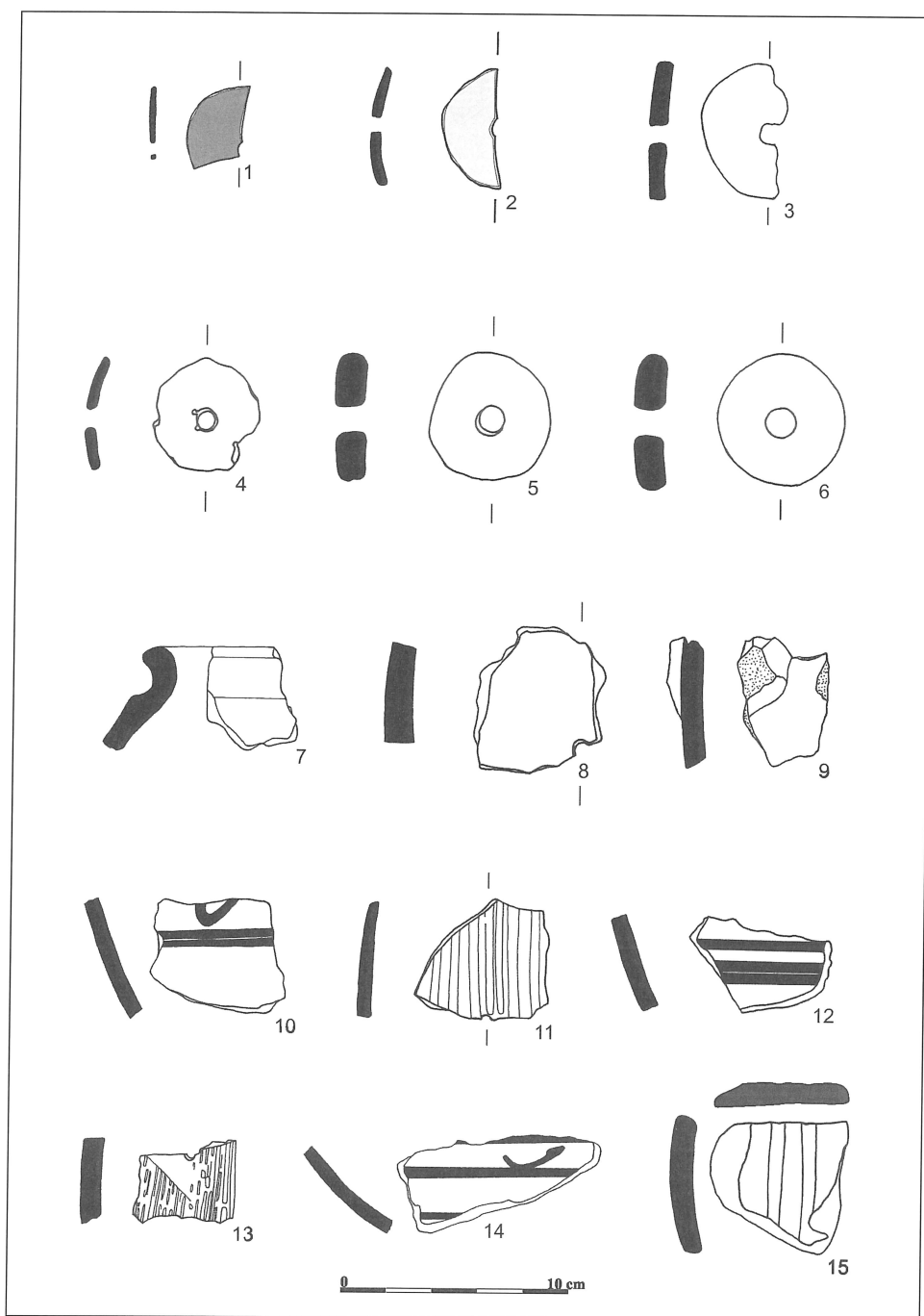
Keramika s takto upravovaným povrchem je charakteristická pro střední a východní Čechy (WALDHAUSER 1996, 341, 348–349, Abb. 2–3) a lze se s ní setkat i na moravském území, a to převážně v oblasti Boskovické brázdy (ČIŽMÁŘ 2003, 58; HLAVA–VÍCH 2007, 34–35; MEDUNA 1980a, 73).

V blanenských objektech se v rámci hrubé keramiky vyskytlo šest procent jedinců pokrytých smolným nátěrem. Tuto hodnotu je potřeba chápat spíše orientačně, jak dokládají slepené části nádob, jejichž jednotlivé fragmenty nesly stopy nátěru dochované

Obr. 4. Blansko - „V Dilech”. Keramika z objektů K502 a K503. 1-10 - objekt K502; 11-14 - objekt K503. 1-4, 6, 11-14 - jemná keramika; 5, 7, 9 - hrubá keramika; 8, 10 - grafitová keramika.

Fig. 4. Blansko - „V Dilech”. La céramique des structures K502 et K503. 1-10 - structure K502; 11-14 - structure K503. 1-4, 6, 11-14 - céramique fine; 5, 7, 9 - céramique grossière; 8, 10 - céramique graphitique.

Obr. 5. Blansko - „V Dilech”. Keramika z objektu 503. 1-2, 4, 10, 14-15 - jemná keramika; 3, 7-9, 11-12 - hrubá keramika; 5-6, 13 - grafitová keramika.

Fig. 5. Blansko - „V Dilech”. La céramique de la structure 503. 1-2, 4, 10, 14-15 - céramique fine; 3, 7-9, 11-12 - céramique grossière; 5-6, 13 - céramique graphitique.

v různém stupni, někdy zcela setřené (obr. 4: 7). V některých případech, hlavně co se týče malých jedinců, bylo navíc velice obtížné rozeznat smolný nátěr od jiné organické hmoty. Přesto lze říci, že se smolný nátěr v objektech nejčastěji objevoval na mísách se zataženým a obloukovitě ukončeným okrajem (obr. 9: 1; 10: 8, 10). Pokrýval je většinou od nejširší části výdutí, směrem nahoru přecházel přes okraj a končil několik centimetrů uvnitř (obr. 11: 7). Na hrncovitých a zásobnicových tvarech se nalézal na hrdle (obr. 7: 9), na výdutí či hraně okraje (obr. 7: 11), anebo povrch pokrýval souvisle dovnitř (obr. 8: 3). V několika případech byl smolný nátěr zjištěn i na spodní straně dna (obr. 11: 3). Na nádobách pocházející z kulturní vrstvy se černá hmota koncentrovala na stejných partiích ponejvíce na hrncích a zásobnicích (obr. 12: 2, 8–10; 13: 5–8; 14: 4), na nižších tvarech byla oproti tomu zachycena jen sporadicky (obr. 12: 7).

Výskyt tmavé hmoty nebyl vázán jen na nádoby z hrubé keramiky, ale i na nádoby vyrobené z hlíny grafitové (obr. 14: 10, 12–13). Nemuselo se nutně jednat o „klasický“ smolný nátěr z březového dehtu či pryskyřic (např. BENEDIKOVÁ *et al.* 1999; FILIP 1956, 190; MEDUNA 1980a, 106; SÜSS 1969, 269ff.), nýbrž i o jiný organický materiál, jehož složení by pomohlo objasnit chemické analýzy. Podle dřívějších rozborů není vyloučeno, že se alespoň v některých případech mohlo jednat o zuhelnatělé zbytky jídla (HORÁKOVÁ-JANSOVÁ 1955, 162).

Poměrně často byla na povrchu nádob zachycena souvislejší hlinito-grafitová vrstvička, a to převážně na fragmentech z kulturní vrstvy. Zrnka grafitu byla také patrna přímo v keramickém těstě. Ze zjištěných, respektive okrajových částí nádob se tato úprava vyskytla pouze u vyšších tvarů hrnců či zásobnic z kulturní vrstvy (obr. 12: 8, 10; 13: 5–8). Přidávání grafitu na povrch nádob spadá na Moravě hlavně do období Lt C2 až D1 (MEDUNA 1980a, 101).

Na jemné keramice se objevilo také vhlazování. Vyskytovalo se na vnitřní straně nádob, a to buď ve formě samostatných horizontálních linií (obr. 5: 12) anebo jejich kombinací s vlnicí či vlnovkou. Takovéto zdobení pocházelo nejspíše z mísovitých tvarů (obr. 5: 10, 14) a může tak být datováno do období Lt C až D (MEDUNA 1980a, 104).

V objektu K503 se rovněž vyskytly dva fragmenty na vnější straně pokryté malbou (hnědá – obr. 5: 1; bílá – obr. 5: 2), která časově spadá převážně do pozdně laténského období (MEDUNA 1980a, 99, Beilage 2). V obou případech se jednalo o střepy z jemné plavených výdutí cihlové barvy upravené dodatečně do formy kotoučků s provrtem.

HRUBÁ KERAMIKA

Makroskopickým pozorováním byl v hrubé keramice z objektů zjištěn větší či menší podíl příměsí stříbřité muskovitické a zlatavé biotitické slídy. Ta byla zachycena v deseti případech jen v objektu K503. Muskovitická slída se oproti tomu nacházela u 6,6 procent jedinců náležejících hrubé keramice.³

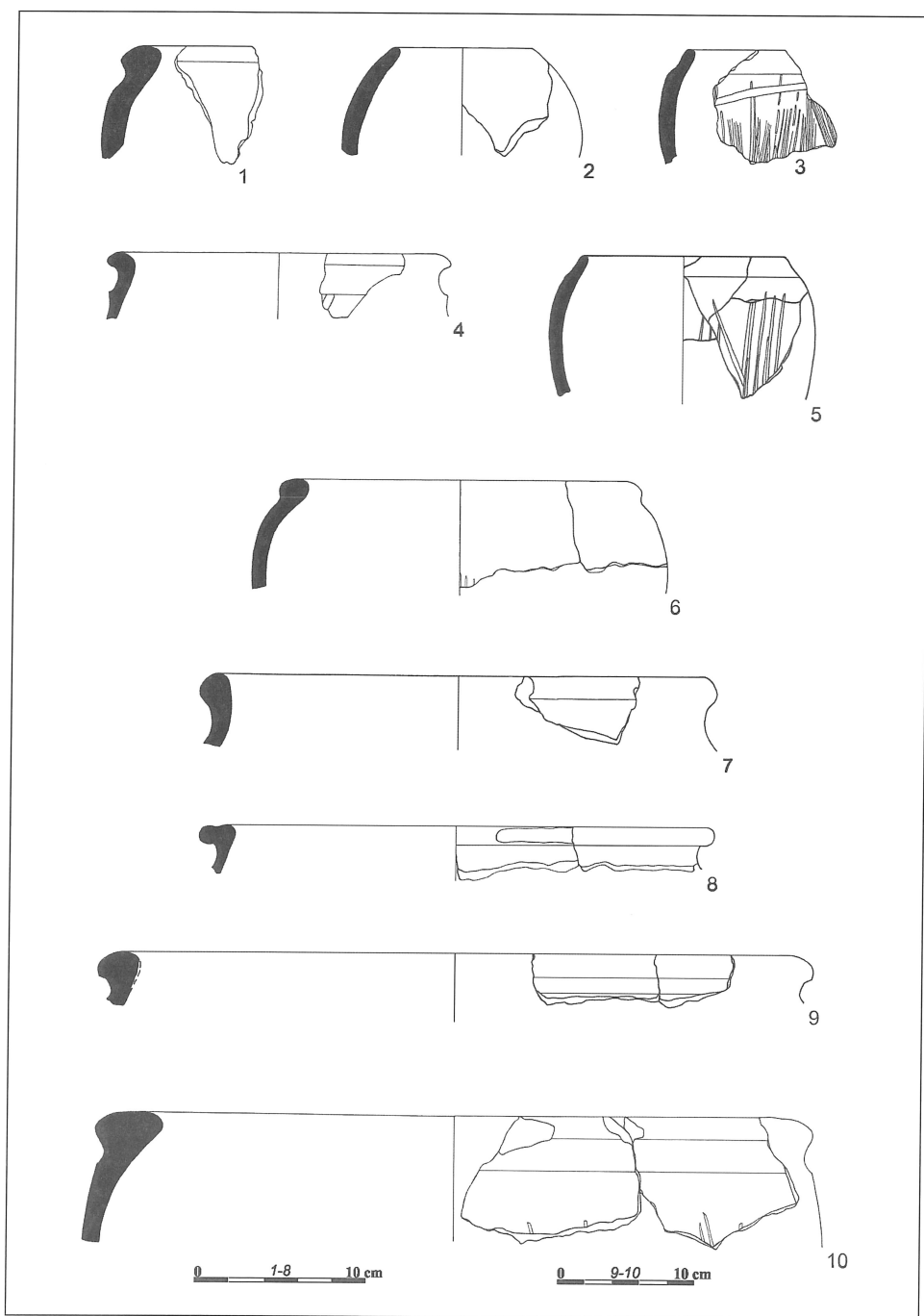
Názory na to, kde se nachází oblast s největší koncentrací takovéto keramiky, se mírně liší. M. Hlava (1998, 339–340) v souladu s J. Medunou (1980a, 108) uvažují o jihozápadomoravském původu této keramiky, M. Čížmář poukazuje na fakt, že keramika s podílem muskovitu pochází z širší oblasti Českomoravské vrchoviny (ČÍŽMĚŘ 2003, 58).

V rámci vyšších tvarů bylo možno vymezit dva hlavní typy hrncovitých nádob:

Mezi tvary hrnců s odsazeným hrdlem převládli jedinci s vně zesíleným okrajem (obr. 7: 1, 10; 12: 3), v jednom případě zdobeným nepravidelným šikmým rýhováním (obr. 7: 8). Paralely těchto tvarů lze hledat v nedalekém Bořitově (ČÍŽMĚŘ 2003, 75: 3, 6).

Pod hrdlem hrnců s odsazeným hrdlem se také někdy vyskytovalo horizontální žebro, od něhož byly hrnce směrem dolů pravidelně (obr. 7: 6) anebo méně pravidelně (obr. 7: 4) svisle rýhovány.

Další varianta přínáležela hrncům s více či méně prohnutým hrdlem, které byly opatřeny svislým rýhováním (obr. 14: 2), částečně pokryty smolným nátěrem (obr. 7: 11; 13:

Obr. 6. Blansko - „V Dílech“. Keramika z objektu 503. 2-3, 5, 7, 8 - hrubá keramika; 1, 4, 6, 9-10 - grafitová keramika.

Fig. 6. Blansko - „V Dílech“. La céramique de la structure 503. 2-3, 5, 7, 8 - céramique grossière; 1, 4, 6, 9-10 - céramique graphitique.

6), někdy v kombinaci se struhadlovitým drsněním (obr. 7: 9). Takto profilované drsněné tvary mají četné analogie ve středočeském a východočeském prostředí, hojně se však vyskytují i v přiléhající části Moravy (ČIŽMÁŘ 2003, 58; DANIELISOVÁ 2010, 52; HLAVA-VÍCH 2007, 34; MEDUNA 1980a, 73). Z geograficky nejbližších hrnců obdobné profilace, ať už s drsněnou či nedrsněnou výdutí, lze jmenovat několik keramických jedinců z Bořitova (ČIŽMÁŘ 2003, 58; drsněné: tab. 62: 6–7, 90: 1, 94: 2–3, 98: 4, 106: 3–4, 6; nedrsněné: tab. 53: 3, 66: 3, 81: 4, 88: 2–3) či z Boskovic (HLAVA-VÍCH 2007, 34; drsněný obr. 3: 7; nedrsněný obr. 4: 2).

Tvarově podobné jsou formy hrnců s poněkud ostřeji prohnutým hrdlem (obr. 5: 7; 11: 6; 14: 1), jejichž obdoby je možné rovněž hledat v nedalekém Bořitově (ČIŽMÁŘ 2003, tab. 59: 1, 77: 2).

Nalezly se i okrajové části spíše soudkovité profilace s odsazeným hrdlem zdobené rozpadlým svislým rýhováním (obr. 6: 3, 5), pocházející zcela jistě z jedné nádoby. Tato výzdoba je velice podobná výzdobě soudkovitých hrnců z jiných moravských lokalit, jejichž paralely se hledají mimo jiné na území severozápadních Čech (ČIŽMÁŘ 2003, 58, 99, obr. 16–17; HLAVA-VÍCH 2007, 35).

Tvary hrnců s prohnutým hrdlem prezentovalo jen pár jedinců upravovaných stejným způsobem jako varianty hrnců s odsazeným hrdlem – výduť měly buďto nezdobenou (obr. 7: 3), nepravidelně svisle rýhovanou (obr. 7: 2) anebo pokrytou černým nátěrem (obr. 12: 2). Vyskytl se i struhadlovitě drsněný hrnec s prohnutým hrdlem (obr. 7: 7).

Větší nádoby, jejichž ústí přesáhlo průměru 25 cm, už lze konvenčně řadit k zásobnicovitým tvarům (SALÁČ 1989, 34; VENCLOVÁ 2001, 392).

Tvarově byly v souboru zastoupeny zásobnice s odsazeným hrdlem a zesíleným, vně vyhnutým okrajem, pokryté ve většině případů alespoň částečně černým nátěrem, občas s aplikací grafitové vrstvičky na povrchu (obr. 12: 8; 13: 5, 8).

Byly zachyceny i zesílené okraje s odsazeným a ostřeji prohnutým hrdlem (obr. 12: 5). Do této skupiny okrajů lze zařadit i zásobnici, jež byla svisle rýhována a z vnější strany výdutě opatřena hlinito-grafitovou vrstvičkou. Tato nádoba byla navíc doplněna aplikací plastického pupíku (obr. 12: 10), tedy prvku, který není pro laténskou keramiku zcela typický.

Varianta zásobnice s prohnutým hrdlem se v souboru jevila nezdobená (obr. 8: 4–5), ojediněle se smolným nátěrem (obr. 4: 7; 8: 3) v kombinaci se žebírkem (obr. 12: 9; 14: 4), či se svislým (?) a v horní části zaobleným rýhováním (obr. 8: 2).

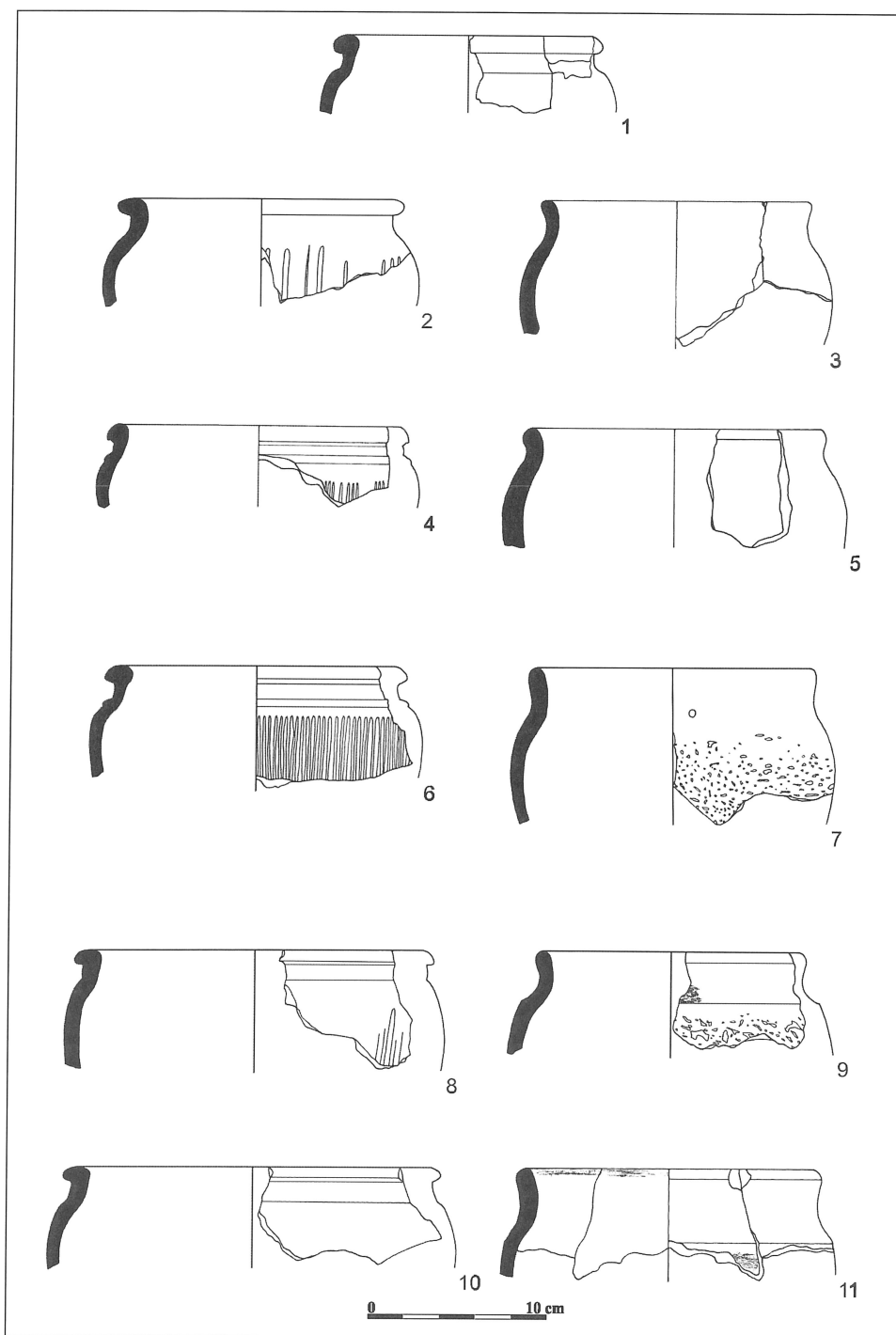
Pozornost zasluhují i části okrajů s okružím (obr. 6: 8; 10: 6; 12: 4) spadající chronologicky do stupně Lt D. Původ tohoto tvaru je kladen do Karpatské kotliny a na Moravě jsou nálezy s takto profilovaným okrajem známy jak z „keltských“ sídlišť, tak ze sídlišť púchovské kultury (ČIŽMÁŘ-KOHOUTEK-LANGOVÁ 1995, 166, obr. 5: 9, 10; MEDUNA 1980a, 70).

Zásobnice se považují za poměrně vzácné a výrobně náročné artefakty. Na oppidu Závist připadla v průměru jedna zásobnice na chatu (DRDA-RYBOVÁ 2001, 324), což se obecně nedá vztáhnout na blanenské sídliště, jelikož minimální počet zásobnic, který se v zahloubených chatách vyskytoval, byl dvanáct. Z toho čtyři byly z grafitové a zbytek z hrubé hmoty. Osm takovýchto nádob (6 z hrubého a 2 z grafitového těsta) navíc pocházelo z objektu K503.⁴

Skladbu vyšších tvarů hrubé keramiky pak doplňuje několikero tvarů soudkovité profilace (obr. 6: 2).

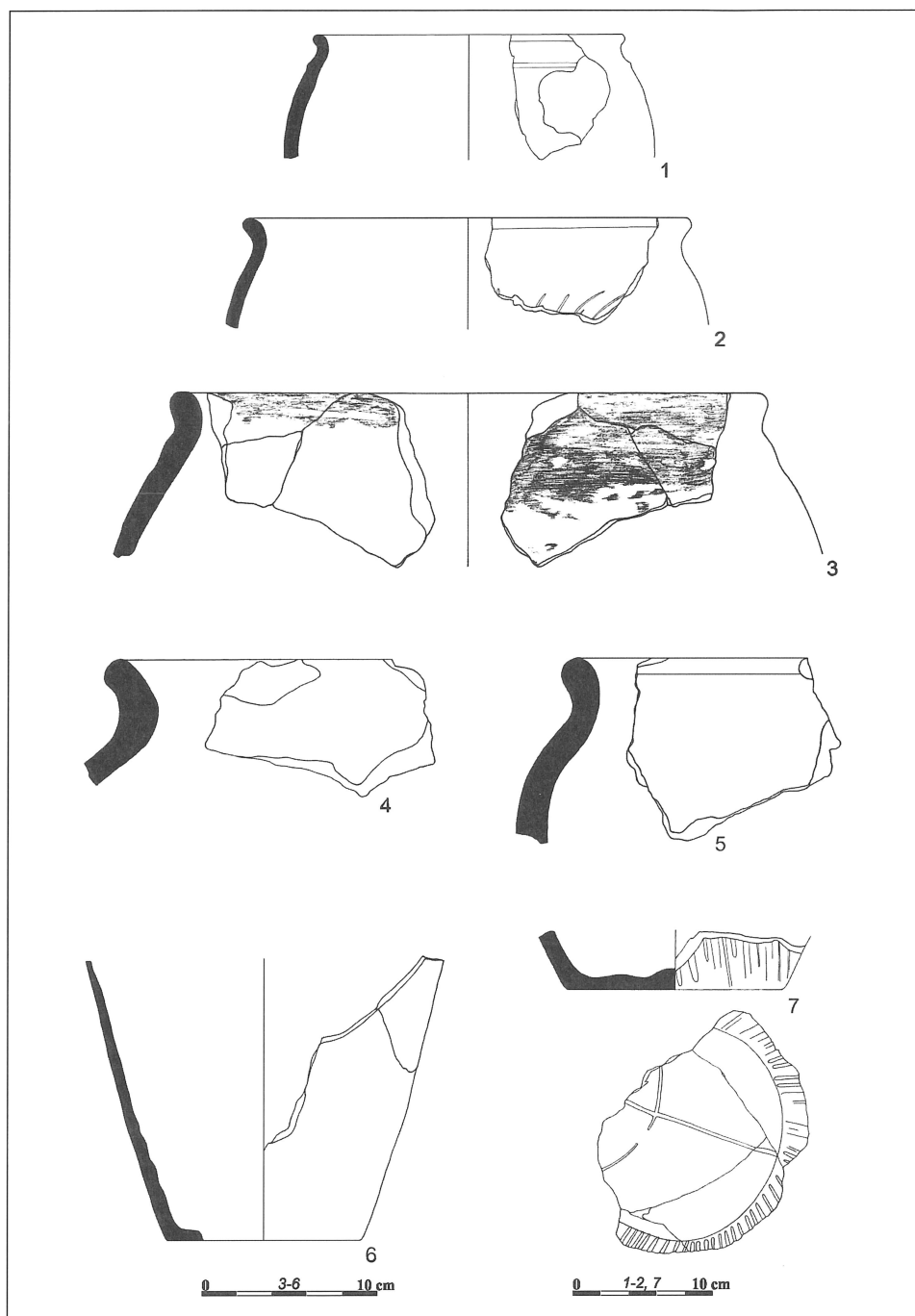
Mezi keramikou nižších tvarů bylo možno, až na pár zlomků tvarů esovitěji profilovaných mís s odsazeným hrdlem (obr. 15: 6), rozlišit jen mísy se zataženým okrajem. Všechny mísovitě tvary v objektech v hojném počtu převyšovaly zastoupení hrubé keramiky tvarů vyšších (SALÁČ 1998, 59–60; RULF-SALÁČ 1995, 400, 411). U mís se zataženým okrajem bylo podle způsobu nasazení okraje možno vyčlenit dvě hlavní varianty.

Nejčastěji se objevovaly mísy se zataženým a silněji klenutým profilem, jejichž okraj byl ukončen převážně obloukovitě (obr. 9: 5–6). Zvláštní je, že z mísovitých tvarů se lze hlavně

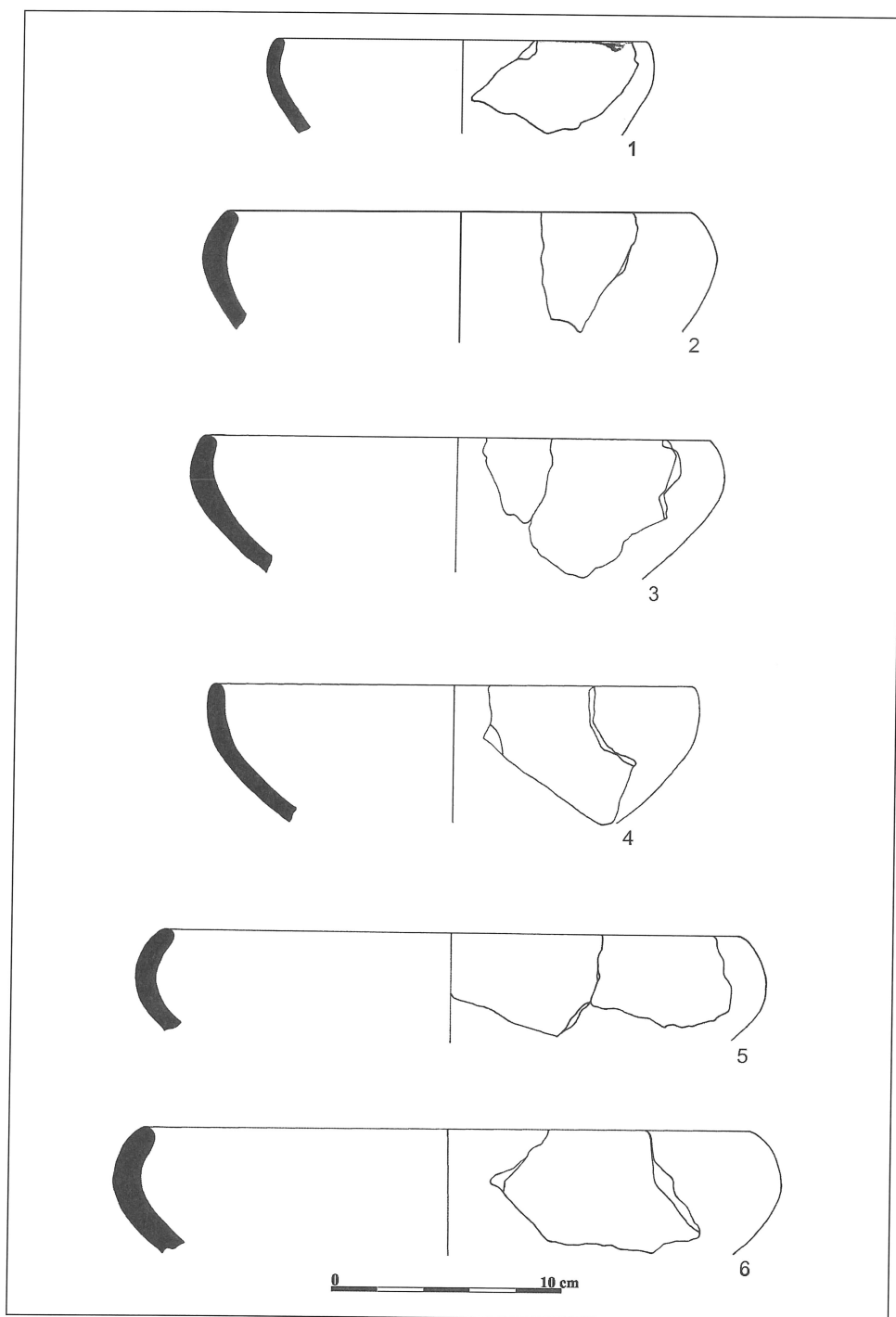
Obr. 7. Blansko - „V Dilech”. Keramika z objektu 503. 1-11 - hrubá keramika.

Fig. 7. Blansko - „V Dilech”. La céramique de la structure 503. 1-11 - céramique grossière.

Obr. 8. Blansko - „V Dilech”. Keramika z objektu 503. 6 - jemná keramika; 1-5 - hrubá keramika; 7 - grafitová keramika.

Fig. 8. Blansko - „V Dilech”. La céramique de la structure 503. 6 - céramique fine; 1-5 - céramique grossière; 7 - céramique graphitique.

Obr. 9. Blansko - „V Dilech”. Keramika z objektu 503. 1-6 - hrubá keramika.

Fig. 9. Blansko - „V Dilech”. La céramique de la structure 503. 1-6 - céramique grossière.

u tohoto druhu okraje setkat se stopami smolného nátěru (obr. 9: 1; 10: 7, 9), v jednom případě i v kombinaci se struhadlovitým drsněním (obr. 10: 10).

Vyskytly se i misky s více či méně zeslabeným okrajem (obr. 11: 7, 9), výjimečně též zahroceným. Nalezly se také okrajové části ukončené čtvercovitě, respektive seříznutím (obr. 9: 3).

Méně často se vyskytla varianta misky se zataženým a slaběji klenutým okrajem. Převládaly části nádob s dovnitř ovaleným okrajem, někdy opatřené smolným nátěrem (obr. 10: 5; 11: 5). Do této skupiny můžeme zařadit i střepy, které měly vodorovně seříznutý okraj (obr. 12: 7) anebo byly ukončeny stejně jako u předchozí varianty misí oblé (obr. 9: 4) nebo mírně zeslabené.

I přesto, že je profilace misí se zataženým okrajem velice variabilní, z chronologického hlediska jsou pro laténské období bezvýznamné (MEDUNA 1980a, 95).

Na laténských sídlištích se sporadicky nalézají i nádoby s aplikacemi uch, jako například v Bořitově (HLAVA 1998, 339), Radovesicích, Lovosicích, Lužici (SALAC-SMRŽ 1989, 568–569), či Počeradech (KOUTECKÝ-VENCLOVÁ 1979, 46, obr. 24: 11). Dva případy (obr. 5: 9; 15: 9) z Blanska bohužel nejsou tak chronologicky průkazné, aby tento seznam obohatily.

GRAFITOVÁ KERAMIKA

Na blanenském sídlišti bylo zachyceno malé množství grafitové keramiky, která měla vzhledem k velké fragmentálnosti poměrně špatnou vypovídající hodnotu. Vodítko k typologickému zařazení proto poskytlo jen několik málo okrajových fragmentů zásobnic a nádob s odsazeným či neodsazeným hrdlem.

Varianta hrnců s odsazeným hrdlem se s jistotou objevila jen ve dvou případech (obr. 4: 8; 6: 4).

U těch málo okrajů, kde to bylo možné, byla určena varianta situly s neodsazeným hrdlem (obr. 6: 1; 11: 2; 14: 6). Sem se řadí také tvarově shodné nádoby z objektů K503 (obr. 6: 6) a K505 (obr. 11: 4) anebo část svisle rýhované situly se dvěma horizontálními žlábkami (obr. 14: 9).

Masivnější grafitové okraje zásobnic měly hrdlo ostře odsazené od výdutě (obr. 4: 10), v jistých případech byly opatřeny žebrem (obr. 13: 3), či žlábkem (obr. 14: 10). Vodorovně zploštělý okraj odsazené situly s náznaky svislého rýhování (obr. 6: 10) má v moravském prostředí analogie například v Ptení (ČIŽMĚŘ-HLAVA-ŠMÍD 2005, 282, obr. 6: 6) či v Dolní a Horní Soukolomí (HLAVA 2006a, obr. 13: 7–8; HLAVA 2007, 109, tab. 4: 1) a může být ve shodě s nimi datován do mladšího laténského období.

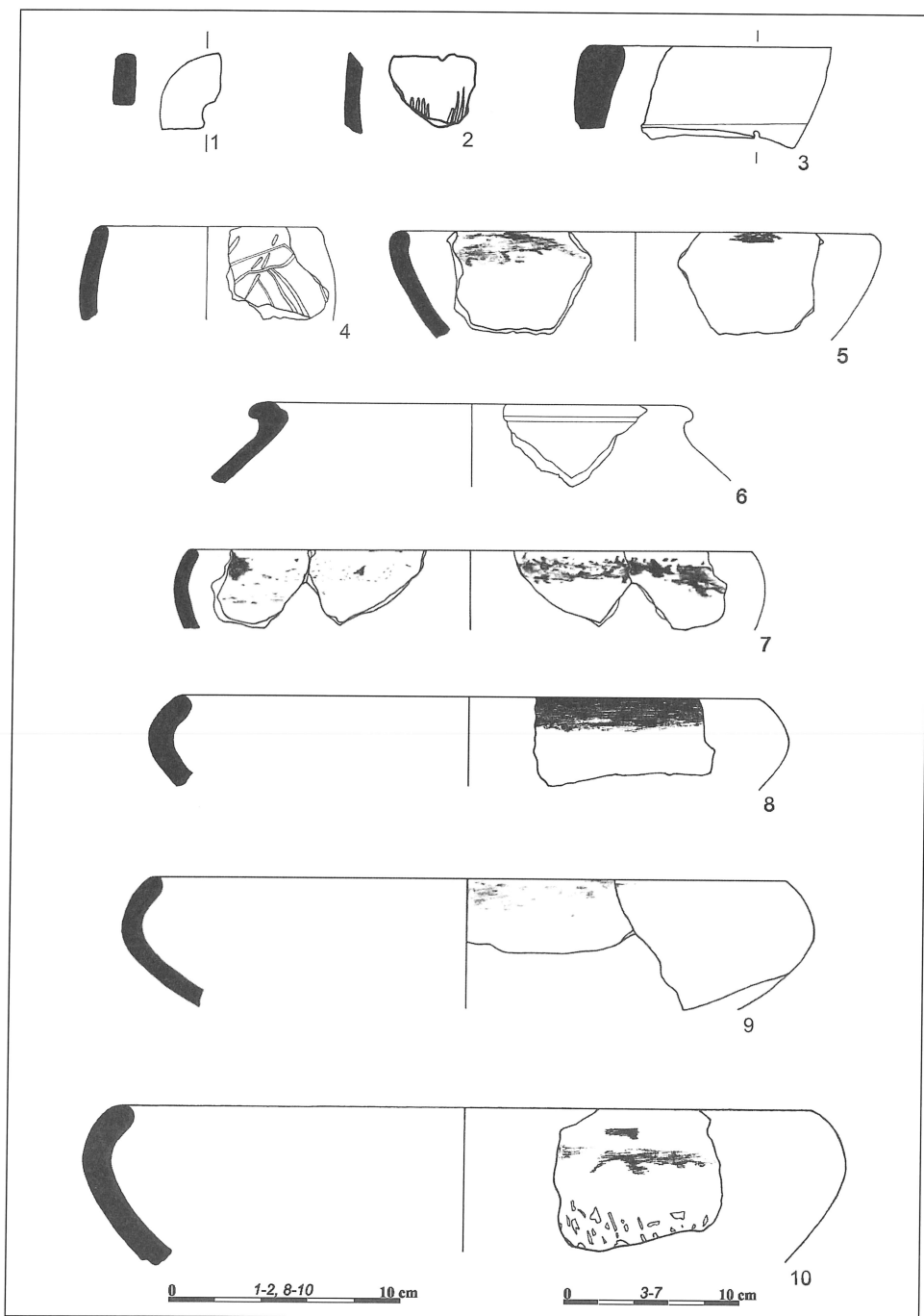
Díky velké zlomkovitosti mohla být neodsazená varianta grafitových zásobnic s určitostí determinována jen u dvou okrajů nádob se žebrem (obr. 14: 11, 13).

JEMNÁ KERAMIKA

Vyšší jemná keramika byla v souboru reprezentována vázovitými tvary (obr. 4: 11–12) majícími analogie například v Ptení (ČIŽMĚŘ-HLAVA-ŠMÍD 2005, 283, tab. 2: 4–5; 3: 6; 5: 9, 11) či v Srbsku, v němž byly spolu s dalším, „nekeltským“ materiálem datovány do Lt C2 až D1 (WALDHAUSER-KRÁSNÝ 2006, 133, obr. 28: 5).

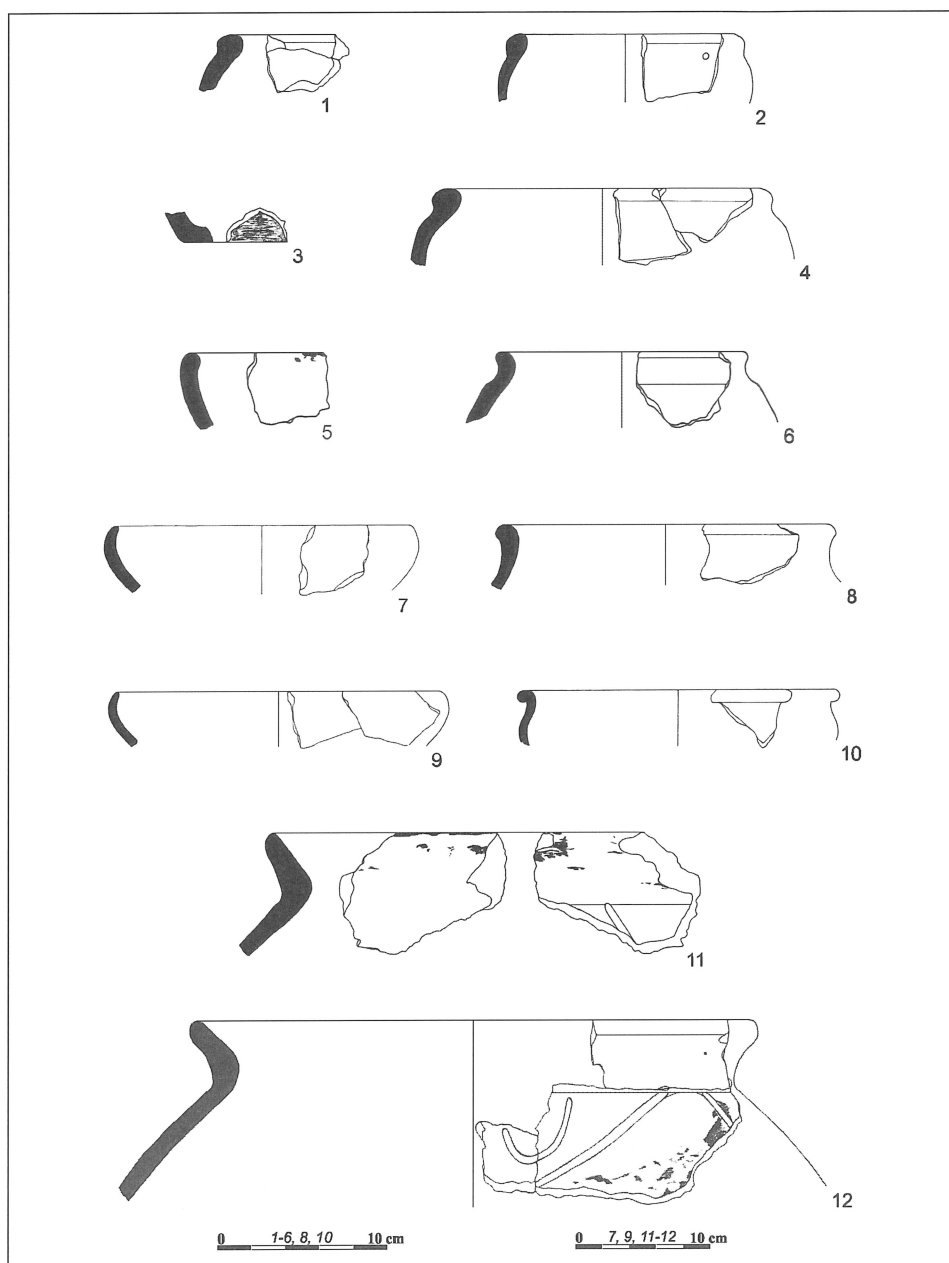
Další, velice malé okraje náležely lahvovitým nebo vázovitým tvarům (obr. 4: 4), fragment se žebrem mohl stejně jako z vázy pocházet i z esovité misky (obr. 4: 6), jejíž přesné období jsou známy například z Velkých Hostěrádek (ČIŽMĚŘ 1984, 477–478, obr. 11: 11). Noha kalichovitého poháru (obr. 14: 7) datovaného do období od Lt B2, poněkud pak do Lt C (ČIŽMĚŘ 1984, 477, 480; 1987, 221, 223; HLAVA 1998, 338; MEDUNA 1980a, 85), byla na sídlišti zachycena v kulturní vrstvě.

Z nižších tvarů jemné keramiky byly registrovány relikty okrajových částí pocházející z esovité profilované misky (obr. 11: 10) nebo z misí se zataženým okrajem.

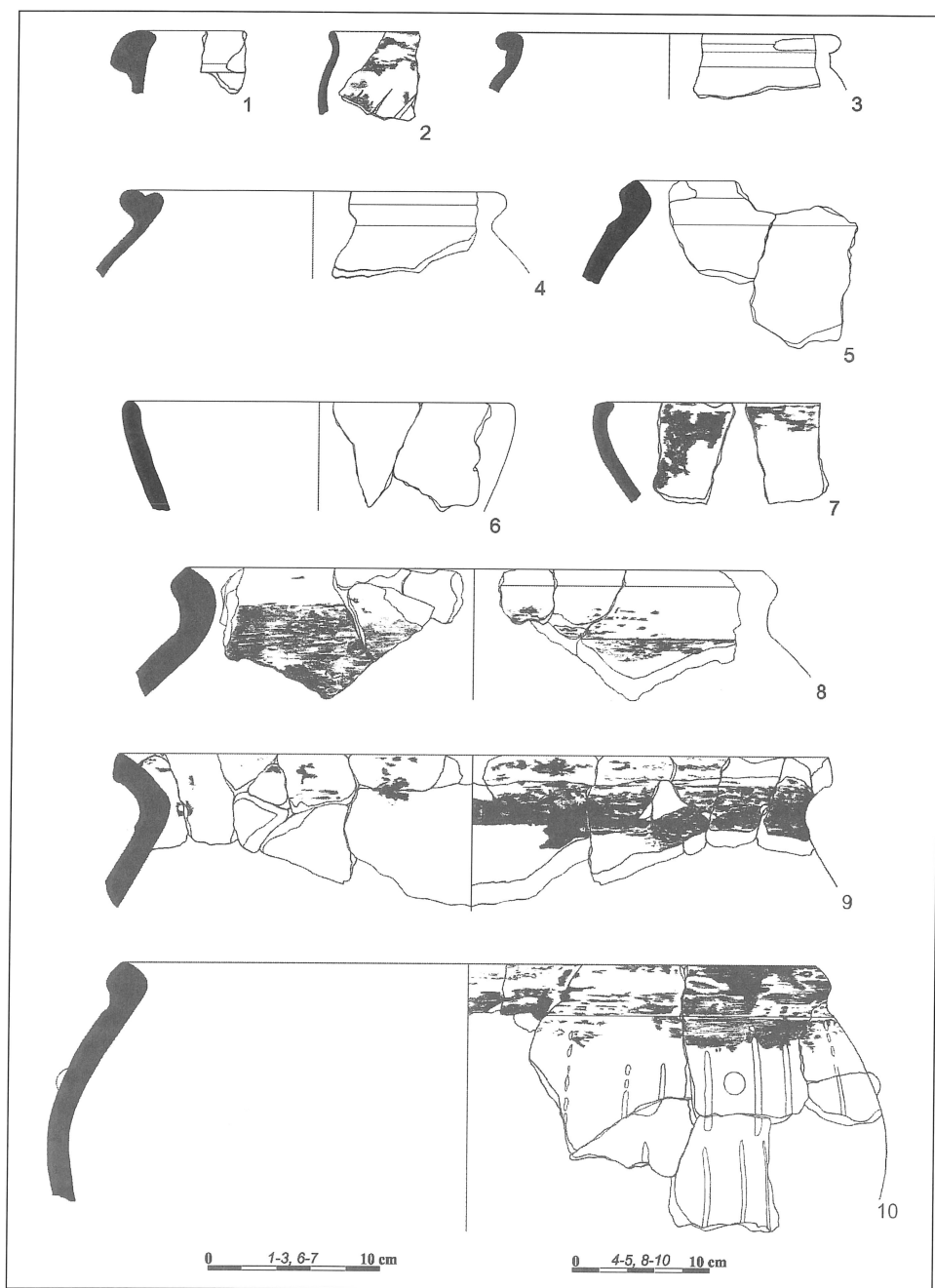
Obr. 10. Blansko - „V Dilech”. Keramika z objektu 503 a 504. 1-7 - objekt K504, 8-10 - objekt K503. 4-10 - hrubá keramika; 1-3 - grafitová keramika.

Fig. 10. Blansko - „V Dilech”. La céramique des structures 503 et 504. 1-7 - structure K504, 8-10 - structure K503. 4-10 - céramique grossière; 1-3 - céramique graphitique.

Obr. 11. Blansko - „V Dilech”. Keramika z objektů K504, K505, K508, K509, K515, K536, K537 a z kulturní vrstvy. 1-4 - objekt K505; 5-6 - objekt K509; 7 - objekt K537; 8 - objekt K515; 9 - objekt K504 a K508; 10 - objekt K536; 11-12 - čtverec D1 kulturní vrstvy. 10 - jemná keramika; 3, 5-9, 11-12 - hrubá keramika; 1-2, 4 - grafitová keramika.

Fig. 11. Blansko - „V Dilech”. La céramique des structures K504, K505, K508, K509, K515, K536, K537 et de la « couche culturelle ». 1-4 - structure K505; 5-6 - structure K509; 7 - structure K537; 8 - structure K515; 9 - structure K504 et K508; 10 - structure K536; 11-12 - carré D1 de la « couche culturelle ». 10 - céramique fine; 3, 5-9, 11-12 - céramique grossière; 1-2, 4 - céramique graphitique.

Obr. 12. Blansko - „V Dilech“. Keramika z objektu K502 a z kulturní vrstvy. 1-4, 7 - čtverce A1-C3; 5,10 - čtverce A1-F2 a C1; 6 - čtverec C1 a objekt K502; 8 - čtverce A1-F2, C1 a D1; 9 - čtverce A1-F2 a D1. 2-10 - hrubá keramika; 1 - grafitová keramika.

Fig. 12. Blansko - „V Dilech“. La céramique de la structure K502 et de la « couche culturelle ». 1-4, 7 - les carrés A1-C3; 5, 10 - les carrés A1-F2 et C1; 6 - carré C1 et structure K502; 8 - les carrés A1-F2, C1 et D1; 9 - les carrés A1-F2 et D1. 2-10 - céramique grossière; 1 - céramique graphitique.

K chronologicky citlivějším tvarům příznačným pro Lt D1 je možné přiřadit fragmenty soudkovitých pohárů (obr. 4: 13–14) mající přímé analogie například ve Strachotíně (ČIŽMÁŘ 1987, 221, 223 obr. 6: 7, 12, 13; 9: 7; 13: 5, 6, 8, 9, 11, 12), Bořitově (ČIŽMÁŘ 2003, 66, tab. 55: 11, 61: 1, 73: 1, 79: 1, 91: 4), Tvarožné (HLAVA 2002, 319; obr. 11: 1), Dětkovicích (ČIŽMÁŘ 2012, 91, 94, obr. 8: 4–5) a Ptení (ČIŽMÁŘ–HLAVA–ŠMÍD 2005, 282, obr. 2: 1–3; 3: 1; 5: 7).

SEKUNDÁRNĚ VYUŽÍVANÁ KERAMIKA, HLINĚNÁ ZÁVAŽÍ A PŘESLENY

U dvou střepů v Blansku, jednoho z grafitového a druhého z jemného materiálu, byly evidovány záměrně zbroušené hrany, podle nichž se dá usuzovat, že byly používány buďto k úpravě povrchu keramických nádob, anebo k broušení či hlazení nekeramických artefaktů (HLAVA 2002, 319, 17: 6; 2006b, 90). První, grafitový okraj s reparačním otvorem, měl obdélníkovitě utvářenou profilaci a v jeho hmotě se vyskytovala typická bílá příměs (obr. 10: 3). Takto charakterizované okraje byly v literatuře zaznamenány prozatím jen na třech sídlištích – v jednom případě v Místříně (LUDIKOVSKÝ 1986, 11, tab. 9: 9) a Klentnici (MEDUNA 1980b, 130, Taf. 36: 8) a ve čtyřech v Bořitově (ČIŽMÁŘ 2003, 65; tab. 51: 5, 78: 2, 86: 4, 91: 8), o němž se uvažuje jako o centru výroby této keramiky (ČIŽMÁŘ 2003, 65).

Jiný exemplář, který na sobě nesl stopy dvou vybroušených mělkých prohlubní, pocházel z části výduti vyrobené z jemného keramického těsta (obr. 5: 15).

Ze střepů nádob byla rovněž vyrobena kolečka s provrtanými otvory, sloužící patrně jako přesleny. Celkově bylo z Blanska získáno 10 kotoučků, z nichž čtyři byly vyrobeny z grafitového (obr. 5: 5–6; 10: 1; 14: 8), dva z hrubého (obr. 5: 3) a čtyři z jemného materiálu (obr. 5: 4), na vnější straně navíc ve dvou případech pokrytého malbou (obr. 5: 1–2). Kolečka měla průměry nepřesahující 6 cm, průměr otvorů se pohyboval maximálně do 1,5 cm. Šest kotoučků navíc pocházelo z největšího objektu K503.

Mezi nálezy z kulturní vrstvy bylo registrováno i devět fragmentů hliněných závaží, která původně pocházela z vertikálního tkalcovského stavu (ČIŽMÁŘ 2003, 53).

Nezvyklý byl rovněž okrajový střep pocházející původně ze situly, na jehož horní straně byl patrně druhotně vyhlouben ledvinovitý otvor (obr. 14: 3).

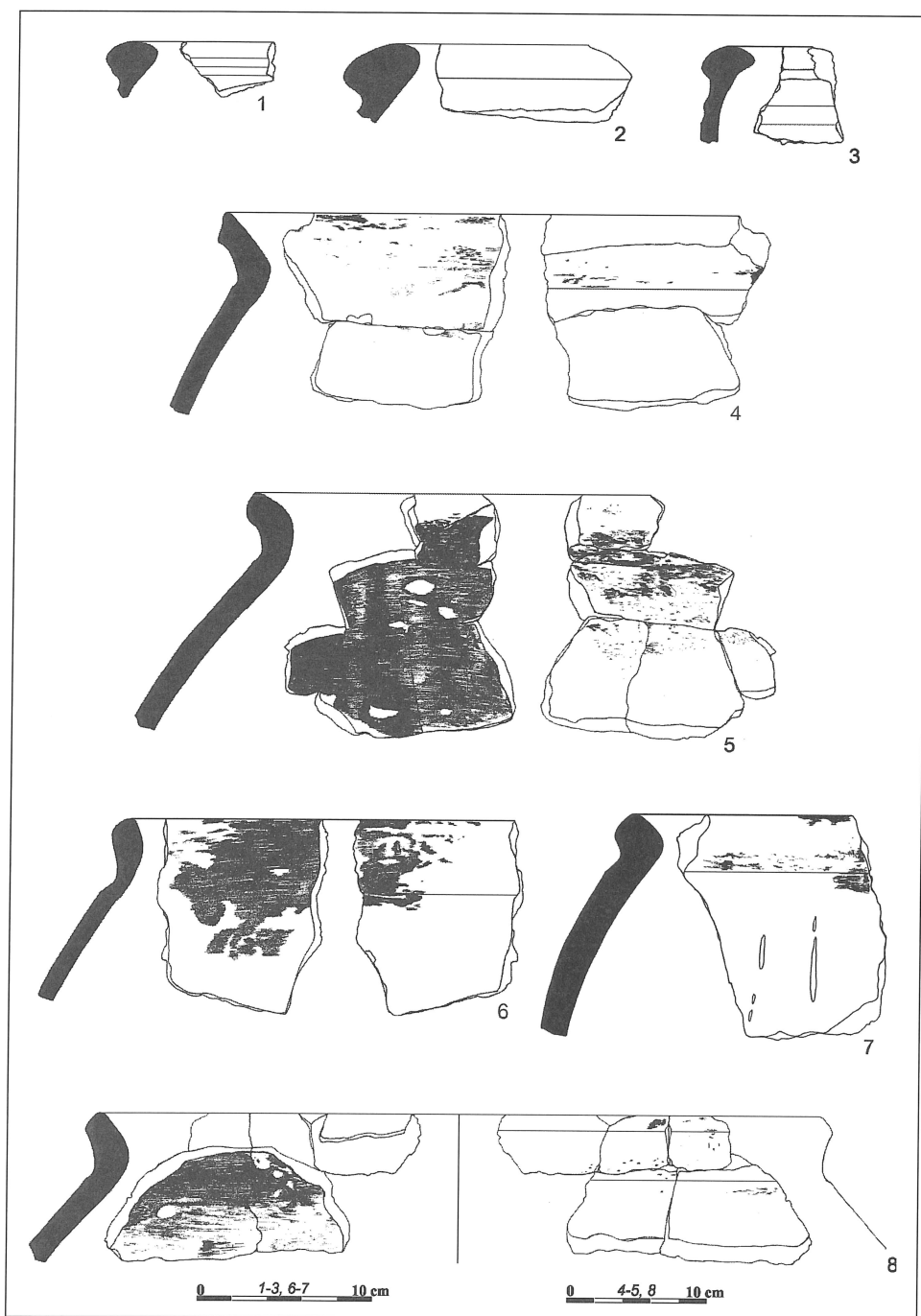
REPARACE KERAMIKY

Keramika měla pro své majitele nesporně velkou hodnotu. Dokládají to provrtané otvory v keramice, mnohdy s pozůstatky železných či bronzových svorek, dávající se do souvislosti s vyspravováním nádob. S tímto názorem, alespoň co se týče hrubě zdrsňené keramiky, svého času nesouhlasil J. Filip (1956, 189–190), který se domníval, že otvory v nádobách nesouvisely s opravami, nýbrž s jejich zavěšením. Tato možnost interpretace nemusí být vyloučena u již výše zmiňovaného grafitového „hladidla“ (obr. 10: 3).

V nálezech z Blanska se reparace objevily ve dvanácti případech – v sedmi na tuhovách (obr. 5: 13; 10: 2–3; 11: 2; 14: 10) a v pěti na netuhových fragmentech (obr. 5: 8; 7: 7), z čehož dva fragmenty pocházely z jedné nádoby, navíc s přítomností pozůstatku železné svorky (obr. 12: 9). Ta se vyskytla i na jednom z již zmíněných tuhových okrajů (obr. 14: 10).

ZNAČKA

V objektu K503 byla zachycena spodní část svisle rýhované grafitové nádoby, na jejímž dně byla patrná značka (obr. 8: 7). Jednalo se o motiv přímé linie překřížené linií obloukovitou, odpovídající podvariantě 1a-2 (ČIŽMÁŘ–MEDUNA 1985), která se vyskytuje hlavně v jižní části Moravy a v přilehlém území Dolního Rakouska (ČIŽMÁŘ 2003, 65). Nejbližší analogie má značka v Bořitově (ČIŽMÁŘ 2003, 65, tab. 61: 4), o něco početněji se pak vyskytuje v jižní části Moravy, přesněji v Drnholci, Klentnici, Místříně a Strachotíně

Obr. 13. Blansko - „V Dilech“. Keramika ze čtverců A1-F2 kulturní vrstvy. 4-8 - hrubá keramika; 1-3 - grafitová keramika.

Fig. 13. Blansko - „V Dilech“. La céramique des carrés A1-F2 de la « couche culturelle ». 4-8 - céramique grossière; 1-3 - céramique graphitique.

(ČIŽMÁŘ-MEDUNA 1985, 81). Zařazení dalších dvou fragmentů ze Starého Hradiska k této podvariantě bylo v nedávné době zpochybněno (HLAVA 2006b, 272, 274, tab. 104, 105). Chronologicky lze hrncovité nádoby se značkami na dnech klást do rozmezí od Lt C do Lt D, kdy se stávají nejvíce oblíbenými (ČIŽMÁŘ 1995, 119; ČIŽMÁŘ-MEDUNA 1985, 99).

NELATÉNSKÉ KOMPONENTY

Již v předběžném vyhodnocení lokality bylo zmíněno, že se na sídlišti vyskytovalo velké množství keramiky vyrobené bez užití hrnčířského kruhu (ČIŽMÁŘOVÁ 2004, 129; DOLEŽEL-KOMORÓCZY 2002, 217). Ne všechna však spadala pouze do laténského období.

Několik jemně plavených střepů, pocházejících nejspíše z jedné nádoby, bylo zdobeno rytou linií a řadami vpichů, které tvořily linie a oblouky (obr. 4: 1–3). Tyto fragmenty byly zachyceny v objektu K502 a náležely kultuře s vypichanou keramikou⁵.

Dále bylo v keramickém materiálu zjištěno několik střepů, na jejichž povrchu se objevovalo zdobení nehtovými vrypy (obr. 15: 13) či jejich kombinace s rytými zavěšenými trojúhelníky (obr. 15: 17). Výrazné byly i střepy s přesekávaným okrajem (obr. 15: 7) popřípadě listou (obr. 15: 14), střepy s velice jemnými krátkými hřebenovými obloučky (obr. 15: 10–11) stejně jako fragment výdutě zdobený nepravidelnými ryhami uspořádanými do motivu jedlové větvičky (obr. 15: 12).

Ojedinělým tvarem zachyceným v Blansku byl okrajový střep cedníku (obr. 4: 5) připomínající svým tvarem cedníky z doby římské (DROBERJAR 1997, 109, 171, 186, Abb. 44: 6402). Nádoby tohoto typu se vyskytují i na laténských sídlištech, ale ne tak často, protože se předpokládá, že nemusely vždy plnit funkci klasických cedníků. Mohly sloužit stejně dobře jako chraštítka či vykuřovadla při náboženských obřadech. Proto se jim, stejně jako pohárům, přisuzuje spíše symbolický než praktický význam (RULF-SALAČ 1995, 400).

Přestože se jedná především o nálezy z kulturní vrstvy a chronologicky citlivější předměty chybí, lze tyto fragmenty alespoň rámcově datovat do stupňů B2 až C1 doby římské (DROBERJAR 1997, 65–68). Tomuto zařazení odpovídá i nález fragmentu římsko-provinciálního páskového ucha (obr. 15: 15), který lze v moravském prostředí datovat do 2. a 3. století našeho letopočtu (DROBERJAR 1989, 81).

Do doby římské mohou spadat i další, většinou tvarově nepříliš určité fragmenty vyhnutých okrajů (např. 15: 4–5) či několik kusů kónických, v ruce vyráběných mís (obr. 12: 6)⁶. V neposlední řadě není rovněž vyloučeno, že i některé z mís se zataženým okrajem nemusí náležet době laténské.

V keramickém souboru se podařilo registrovat i vaničkovitou nádobu zdobenou šikmými žlábkami (obr. 15: 16), která může rovněž souviset s miskami z doby římské (KOLNÍK 1993). Na dně nádoby se nacházel obdélníkový otvor, jenž ovšem nenasvědčuje tomu, že by v něm byla před jejím výpalem zatmelena skleněná či jiná vložka, jak tomu bylo v případech několika nádob z Hulína, Komořen a Pavlova (ČIŽMÁŘOVÁ 1989)⁷.

Velice neobvyklý charakter mělo rovněž několik střepů vesměs soudkovité profilace. Jednalo se o část okraje nádoby zdobené širokými a hlubokými žlábkami, které patrně tvořily motiv mírně zahroceného písmene „U“ (obr. 4: 9), dále pak fragment s několika nahodile umístěnými ryhami (obr. 10: 4) či další dva střepy pocházející snad původně z jedné nádoby (obr. 15: 2–3).

SKLENĚNÝ NÁRAMEK

V sektoru G8 kulturní vrstvy byl nalezen fragment skleněného náramku kobaltově modré barvy (obr. 3: 7). Byl tvořen pěti žebry a na středovém žeburu byla dále natavena tři diagonálně orientovaná členěná žebírka. Povrch náramku byl matný a v jeho hmotě byla patrná přítomnost bublinek.

Kobaltové zbarvení převažuje na celém území Evropy a pro české prostředí se s ním počítá v rozmezí stupňů Lt C1 až D (VENCLOVÁ 1990, 114). Náramek nemá žádné přímé

analogie v Čechách, na Moravě ani v Rakousku (srv. HAEVERNICK 1960; KARWOWSKI 2004; VENCLOVÁ 1980, 1990) a svým charakterem nejspíše souvisí s typem 16, jehož výskyt je kladen do pozdního laténu (VENCLOVÁ 1990, 130–131).⁸

ŽELEZA

V blanenské kulturní vrstvě byla v sektoru C1 zachycena železná spona středoláténské spojené konstrukce (obr. 3: 6) náležící skupině 18b R. Gebharda, která je na Manchingu datována do LT C2 (GEBHARD 1991, 18, 81).

Stavební kování bylo doloženo deseti fragmenty hřebíků. Tři kusy s křídlovou hlavicí (obr. 3: 1, 3) se pokládají za prvek sloužící k připevňování střešní krytiny, přestože musely být kvůli tenkému dřívku zasazeny v měkkém nebo tenkém dřevě (JACOBI 1974, 237–238, Taf. 73: 1401–1416).

Další, menší hřeb s kopulovitou hlavicí ze čtverce E1 kulturní vrstvy mohl mít široké možnosti využití, mimo jiné se uvažuje o jeho upotřebení ve štítu (JACOBI 1974, 237, Taf. 73: 1396–1400).

Tvary ostatních hřebíků nebylo možno s větší mírou pravděpodobnosti určit, snad jen u dvou kusů (obr. 3: 4–5) lze díky rozměrům hypoteticky předpokládat jejich přiřazení k hřebíkům využívaným buďto ke konstrukci domu, spíše však k výrobě beden nebo nábytku (JACOBI 1974, 237, Taf. 73: 1363–1395).

V kulturní vrstvě byly rovněž nalezeny dva fragmenty železného nože s oboustranně odsazeným řapem (obr. 3: 9), jehož analogie lze nalézt na sídlišti v Tvarožné (HLAVA 2002, 317, obr. 24: 7–8). S podobným typem nožů se lze ovšem setkat i v kontextech z doby římské (ZEMAN 1961, 258–259, obr. 21: D/d, 26: A/a, 55: D/b).

KAMENNÁ INDUSTRIE⁹

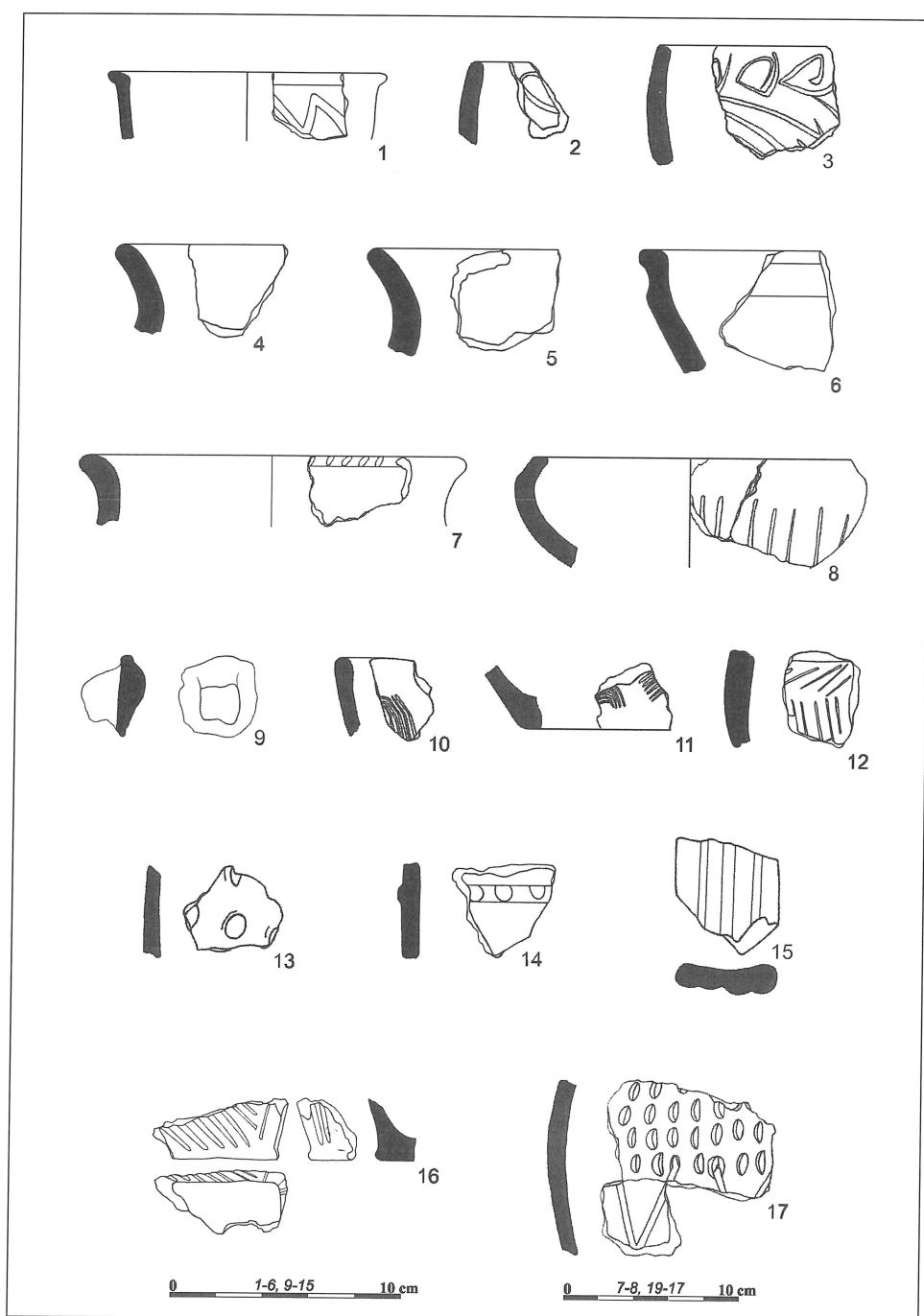
Kamenná industrie byla v Blansku reprezentována brouskem (obr. 3: 10) náležícím k první skupině Leichmannova třídění (brousky hranolovitého tvaru, přibližně čtvercového průřezu), jež byla nejvíce zastoupena jak na oppidu Staré Hradisko, tak na nižším sídlišti v Bořitově (ČÍŽMÁŘ 2003, 53; LEICHMANN 1994, 105). Jako suroviny k jeho výrobě bylo užito křemenného pískovce, jehož původ se klade buďto do okolí oppida Hostýna, nebo do prostoru České křídly, přesněji do Blanenského prolomu a Boskovické brázdy. Pro nesnadnou petrografickou odlišitelnost pískovců u těchto dvou oblastí se nedá spolehlivě určit, zda se brousek, či surovina k jeho výrobě do Boskovické brázdy a Blanenského prolomu dovážela, nebo zda byl v této oblasti získáván z místních nalezišť (LEICHMANN 2003, 148).

Brousek neúplného čtvercového průřezu ze čtverce D2 kulturní vrstvy (obr. 3: 11) má nejbližší ke třetí skupině klasifikace J. Leichmanna (1994, 105), přestože v tomto případě není zcela zřejmé, zda náleží k laténskému osídlení.

MAZANICE

Popis mazanice postihuje pouze její základní znaky a byl vytvořen jen pro potřeby vyhodnocení zkoumaného sídliště. Pro tvorbu popisu bylo užito kombinace alfanumerických znaků, jejichž význam je uveden v tabulce (tab. 3). Za prut je považován otisk průměru menší než 2 cm, kuláči odpovídá otisk průměru větší než 2 cm (VAREKA 2005, 250). Dále byl kladen důraz na velikosti fragmentů, jež byly odvozeny pomocí čtvercové sítě, zlomky menší než 1×1 cm v potaz brány nebyly.

V blanenských objektech byla zachycena mazanice se stopami otisků prutů (v několika případech s hlazenou vnější stranou či v kombinaci s kuláči), pro niž je těžké určit, zda pocházela z konstrukce stěn, či například z proutěných koster otopných zařízení (VAREKA 2005, 257–258). Průměr těchto prutů nepřesahoval velikost 2 cm, otisky širších kuláčů se

Obr. 15. Blansko - „V Dilech“. Keramika z kulturní vrstvy. 1-8, 12-16 - čtverec C1; 9, 17 - čtverec D1. 1-17 - hrubá keramika.

Fig. 15. Blansko - „V Dilech“. La céramique de la « couche culturelle ». 1-8, 12-16 - carré C1; 9, 17 - carré D1. 1-17 - céramique grossière.

Tab. 3. Popis mazanice.

Označení	Popis
N	neurčitelné zlomky bez líce a konstrukčních prvků
L	zachovaný líc na vnější straně
LKM	zachovaný líc na vnější straně, kameny na straně vnitřní
NKM	neurčitelné zlomky bez líce a konstrukčních prvků, kameny v hmotě
LKx	zachovaný líc na vnější straně s otisky x kuláčů na straně vnitřní
LPx	zachovaný líc na vnější straně s otisky x prutů na straně vnitřní
KxPy	otisky x kuláčů a y prutů
Kx	otisky x kuláčů
Px	otisky x prutů
ZL	zachovalý zaoblený líc na vnější straně
ZLKx	zachovalý zaoblený líc na vnější straně s otisky x kuláčů na straně vnitřní

vyskytly jen v mizivém množství (14 ks). Přítomnost otisků desek, prken, či jiných dřevěných prvků na mazanici pozorována nebyla.

Část tepelně postižených hlín s velkou pravděpodobností pocházela z ohnišť či z jiných pyrotechnických zařízení. Jednalo se patrně o větší mazanice kry na vnější straně zahlazované a na vnitřní opatřené menšími ostřejšími kameny (LKM). Takovéto fragmenty pocházely z objektů K504, K505 a K514 a byly evidovány i na řadě jiných sídlišť (srov. VLASATÍKOVÁ 2003, 170). Hmota těchto kusů byla nekompaktní a při namočení se velice snadno drolila. Stejně vlastnosti vykazovaly i další zlomky mazanice s kameny (NKM), jež mohly být původně rovněž součástí otopných zařízení.

Variabilita otisků na mazanici z kulturní vrstvy (tab. 6) nebyla tak velká jako na mazanici z objektů. Byly na ní zaznamenány jen reliкty otisků po prutech a kuláčích, sporadicky ve spojení s rovným lícem.

Celkově bylo na lokalitě v Blansku vyzvednuto z deseti objektů 15,1 kg mazanice odpovídající 691 fragmentům. Mazanice s otisky či s lícováním v počtu 280 ks tak tvořila 40,5 procent z jejího celkového množství. Nejpočetněji byla mazanice zastoupena v objektu K514 (482 ks, tj. 69,8 % mazanice z objektů), jenž byl interpretován jako ohniště.

Mazanice z kulturní vrstvy, skoro všechna pocházející ze dvou ručně prokopaných čtverců (C1 a D1), vážila 3,8 kg a tvořilo ji 117 ks. Čtyřicet šest kusů (39,3 %) na sobě neslo reliкty po konstrukčních prvcích či po líci.

Veškerá nalezená mazanice, až na fragmenty pocházející patrně z den peci nebo ohnišť, byla kompaktní a nelámala se. Její barva byla vesměs cihlového odstínu, přepálenější kusy byly zbarveny dohněda až dočerna. V mazanici byla také patrna přítomnost malých částecек stříbřitě slídy a organických příměsí.

OSTEOLOGICKÝ ROZBOR*

Dohromady bylo v souboru získáno 147 určitelných zlomků kostí a zubů. Jako nejpočetněji se vyskytující domácí zvíře byl v Blansku rozpoznán tur domácí, který byl determinován ve více než polovině určitelného osteologického materiálu. V porovnání s ostatními moravskými soubory je jeho podíl v Blansku nejvýraznější. Z celého metatarsu krávy byla odvozena její přibližná velikost – v kohoutku na 108 cm, což odpovídá zjištěním i z jiných laténských sídlišť, například ze Strachotína (ČIŽMÁŘ 1987, 225) či z časně laténských Polešovic (VLASATÍKOVÁ 2003, 171). Dále se na sídlišti objevovala „tradiční“ zvířata typická pro laténská nížinná sídliště – tedy ovce, koza a prase domácí. Rovnovážné relativní zastoupení těchto zvířat zcela kopíruje stav z geograficky nejbližšího Bořítova (ČIŽMÁŘ 2003, 92). O něco méně byl oproti jiným územím zastoupen kůň, pes a kur domácí. Masitý

* Osteologický rozbor provedl L. Peške.

Tab. 4. Zastoupení mazanice v jednotlivých sídlištních objektech.

	Velikost fragmentů	N	NKM	L	LKM	LK1	LP1	LP2	K1	P1	P2	P3	P4	P7	ZL	ZLK1	Celkem	Váha
K502	2x2	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	188 g
	3x3	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	
	4x4	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	
	>6	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	celkem	5	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	12	
K503	2x2	9	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	10	976 g
	3x3	4	-	8	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	14	
	4x4	4	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	
	6x6	2	-	5	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	10	
	celkem	19	0	21	0	0	0	0	1	2	3	0	0	0	0	0	46	
K504	2x2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	910 g
	3x3	9	-	1	1	-	-	-	-	3	1	3	-	-	-	-	18	
	4x4	6	-	4	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	12	
	6x6	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	
	celkem	19	0	9	2	0	0	0	0	4	1	4	0	0	0	0	39	
K505	2x2	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	4	2584 g
	3x3	2	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4	
	4x4	3	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	5	
	6x6	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2	-	-	-	6	
	celkem	8	3	1	2	0	0	0	0	4	1	1	2	1	0	0	23	
K506	2x2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	76 g
	3x3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
	4x4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	celkem	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	
K510	2x2	7	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	130 g
	3x3	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	
	4x4	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
	celkem	11	0	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24	
K517	2x2	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	54 g
	3x3	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
	6x6	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	celkem	5	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	8	
K518	2x2	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	308 g
	3x3	7	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	
	4x4	2	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	
	6x6	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	celkem	15	0	4	0	1	3	0	0	1	0	0	0	0	0	0	24	
K519	2x2	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	340 g
	3x3	7	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	13	
	4x4	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8	
	6x6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	celkem	17	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	28	

Tab. 5. Zastoupení mazanice v objektu K514.

Velikost fragmentů	N	L	LKM	LK1	LK3	LK4	LP1	LP2	LP3	LP5	K1P2	K1P3	K1	K2	P1	P2	P3	P4	P5	Celkem	Váha
2x2	129	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	143	8066 g
3x3	111	26	1	1	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	18	3	1	2	-	167	
4x4	50	29	-	-	-	-	1	2	1	-	1	-	-	1	11	4	2	1	1	104	
6x6	15	16	3	-	-	-	3	4	3	2	-	-	2	-	2	3	1	-	-	54	
>6	1	3	-	-	3	1	-	1	1	-	-	1	-	1	1	1	-	-	-	14	
celkem	306	84	4	1	3	1	6	7	7	2	1	1	2	2	34	10	6	4	1	482	

Tab. 6. Zastoupení mazanice v jednotlivých čtvrcích kulturní vrstvy (K102).

	Velikost fragmentů	N	L	LK1	LP1	LP2	K1	K2	P1	P2	P5	Celkem	Váha
A1-C3	2x2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	86 g
	6x6	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	2	
	celkem	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	3	
C1	2x2	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	1546 g
	3x3	13	4	1	-	-	1	-	1	1	-	21	
	4x4	12	4	-	1	1	2	1	-	1	1	23	
	6x6	2	6	-	1	-	-	-	-	-	-	9	
	>6	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
	celkem	40	15	1	2	1	3	1	1	2	1	67	
D1	2x2	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	10	1948 g
	3x3	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	5	
	4x4	2	4	-	-	-	-	-	1	-	-	7	
	6x6	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	6	
	>6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	celkem	17	10	1	0	0	0	0	1	0	0	29	
E1	2x2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	10 g
	celkem	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
E7-8, F7-9	3x3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	38 g
	4x4	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	
	celkem	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	2	
F1	2x2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	28 g
	3x3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	4x4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	celkem	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	3	
I1	2x2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	42 g
	3x3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
	4x4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	celkem	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	
sběr	3x3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	96 g
	4x4	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4	
	celkem	5	0	0	1	0	0	0	0	0	0	6	

doplňk stravy a další suroviny vhodné pro následné zpracování poskytovala i zvěřina (jelen, bobr, prase divoké), která výrazným podílem (10,2 %) „konkuruje“ sídlištím v pravděpodobně podobných, méně osídlených a z velké části zalesněných oblastech (ČIŽMÁŘ 2003, 95).

Tab. 7. Zastoupení osteologického materiálu na sídlišti.

		Kulturní vrstva (K102)	K502 (K104)	K503 (K105)	K504 (K107)	Celkem	Celkem (v %)
Tur	<i>Bos primigenius f. taurus</i>	34	2	38	2	76	51,7
Kůň	<i>Equus ferus f. caballus</i>	-	-	2	-	2	1,4
Prase	<i>Sus scrofa f. domestica</i>	14	2	10	-	26	17,7
Ovce/koza	<i>Ovis/Capra</i>	16	3	6	1	26	17,7
Pes	<i>Canis lupus f. familiaris</i>	-	-	1	-	1	0,7
Kur	<i>Gallus gallus f. domestica</i>	1	-	-	-	1	0,7
Domácí zvířata		65	7	57	3	132	89,8
Prase divoké	<i>Sus strofa</i>	4	-	1	-	5	3,4
Jelen	<i>Cervus elaphus</i>	5	-	4	-	9	6,1
Bobr	<i>Castor fiber</i>	0	-	1	-	1	0,7
Lovená zvěř celkem		9	-	6	-	15	10,2
Velký	<i>Large mamals</i>	103	3	42	-	148	-
Neurčeno	<i>mammal</i>	189	15	104	5	313	-
Hlemýžď	<i>Helix pomatia</i>	1	-	-	-	1	-
Kostí celkem		367	25	209	8	609	100

Pro blízkost vodních toků lze rovněž počítat s možností rybolovu, přestože kosterní pozůstatky ryb ve zkoumaném souboru registrovány nebyly.

ZÁVĚR

Sídliště v Blansku bylo možno datovat do fází Lt C2 až D1. Dosvědčují to především keramické nálezy typické pro oppidální období na Moravě i v Čechách. Z výrazných a chronologicky dobře vymežitelných keramických tvarů se objevily hlavně soudkovité poháry, vázovité a lahvovité tvary spolu s některými typy grafitových i negrafitových hrnců a zásobnic (např. ČIŽMÁŘ 1987, 221; ČIŽMÁŘ-HLAVA-ŠMÍD 2005, 282; ČIŽMÁŘ-KOHOUTEK-LANGOVÁ 1995, 166; HLAVA 2002, 319; MEDUNA 1980a, 70, 74, Beilage 2). Z výzdoby je pro toto období charakteristické rozpadlé svislé rýhování, struhadlovitě drsnění, smolný nátěr, vhlazovaná výzdoba a malba na keramice (např. ČIŽMÁŘ 1989b, 94; 1994, 602; HLAVA 2002, 318–319; MEDUNA 1980a, 98–99; 142–149, Beilage 2; SALAČ-SMRŽ 1989, 563).

Začlenění lokality do poloviny druhého až poloviny prvního století před naším letopočtem podporují i nálezy železné spony spojené konstrukce a fragmentu profilovaného skleněného náramku z kulturní vrstvy.

Přestože se Blansko nachází stranou kumulace sídlišť, ať už území Boskovické brázdy, tak Brněnska, nelze hovořit o tom, že by se jednalo o zcela izolované sídliště. Svědectvím toho mohou být nálezy struhadlovitě drsněné keramiky, rozšířené jak na území Moravy, tak převážně ve středních a východních Čechách (ČIŽMÁŘ 2003, 58; HLAVA-VÍCH 2007, 34–35; MEDUNA 1980a, 73; WALDHAUSER 1996, 341, 348–349, Abb. 2–3). Nejsilnější vazbu, hlavně co se týče keramického materiálu, však Blansko vykazuje se současným a blíže

situovaným Bořitovem, jenž byl v pozdní době laténské významným řemeslným a obchodním střediskem v této oblasti (ČIŽMÁŘ 2003, 107, 111).

Otázkou zatím zůstává možnost exploatace nerostných surovin Moravského krasu. Ten je sice bohatý na povrchové výchozy limonitických železných rud situovaných převážně ve zdejších rudických vrstvách (MUSIL *et al.* 1993, 196–197), na sídlišti nicméně žádné doklady práce se surovinou nebo kovy obecně pozorovány nebyly. Nelze za ně považovat ani jediné dva fragmenty strusky z kulturní vrstvy a z objektu K503, které se sem navíc mohly dostat druhotně splachem z blízkého okolí (HLAVA 1998, 337; VLASATÍKOVÁ 2003, 170). I tak je v nedaleké krasové oblasti nutno počítat s lidskými sídelními, popřípadě jinými aktivitami, jak dokládají laténské nálezy z jeskyní Pekárny či Drátenické (ČIŽMÁŘ 1989a, 144, 150; MEDUNA 1980b, 221).

Rozborem nálezů nebyla na sídlišti potvrzena žádná forma specializované výroby. Jediná, tkalcovskými závažími a přesleny nepřímou doložená výroba textilu pak měla patrně podomácký charakter. Hospodářskou základnu sídliště lze tedy spatřovat spíše v zemědělství, pro které jsou ve zdejší oblasti velice dobré podmínky (DOLEŽEL–KOMORÓCZY 2002, 217).

Lokalita v Blansku nebyla v době laténské využita poprvé, čemuž nasvědčují nálezy fragmentů nádobky kultury s vypíchanou keramikou z objektu K502. Po vyznění laténského osídlení pak bylo nejbližší okolí znovu využito někdy během druhého a třetího století našeho letopočtu. Pozůstatky po tomto osídlení, prezentované převážně keramikou, byly ve větší míře zachyceny v kulturní vrstvě a neumožnily s jistotou datovat byť jen jediný objekt do doby římské. Otázku obytných nebo jiných struktur tohoto období by tak mohly osvětlit další archeologické objevy v blízkém, v dnešní době bohužel zastavěném okolí. Tento příspěvek tak nepřímou poukázal na potřebu exkavace nejen objektů zahloubených do podloží, ale i kulturní vrstvy, bez níž by nemusely být zaznamenány archeologicky „méně určitelné“ komponenty pocházejících z jiných časových období. Bez jejich evidence by pak mohly být veškeré archeologické struktury souhrnně přiřazeny kultuře s nejmarkantnějším zastoupením.

LITERATURA

- BENEDIKOVÁ, L. – KUBINEC, R. – ADDOVÁ, G. 1999: Chemická analýza (pevných) černých organických látek na keramice púchovskej kultúry z Liptovskej Mary (a porovnanie s materiálom ze stredovekého výrobného objektu vo Vavríne). *Archeologické rozhledy* LI, 146–162.
- ČIŽMÁŘ, I. 2012: Pozdně laténská chata z Dětkovic (okr. Prostějov). *Časopis Moravského muzea – vědy společenské* XCVII:1, 85–100.
- ČIŽMÁŘ, M. 1984: Laténské sídliště z Velkých Hostěradek, okr. Břeclav. *Památky archeologické* LXXV, 463–485.
- ČIŽMÁŘ, M. 1987: Laténské sídliště ze Strachotína, okr. Břeclav. *Památky archeologické* LXXVIII, 205–230.
- ČIŽMÁŘ, M. 1989a: Doba laténská. In: L. BELCREDI *et al.* – Archeologické lokality a nálezy okresu Brno-venkov. Brno, 142–144, 149–158.
- ČIŽMÁŘ, M. 1989b: Pozdně laténské osídlení předhradí Závisti. *Památky archeologické* LXXX, 59–122.
- ČIŽMÁŘ, M. 1992: Nástin vývoje osídlení Břeclavska v době laténské. XXI. Mikulovské sympozium. Brno, 71–79.
- ČIŽMÁŘ, M. 1994: Pozdně laténské sídliště v Dolních Břežanech. *Archeologické rozhledy* XLIV, 594–606.
- ČIŽMÁŘ, M. 1995: Značky na dnech laténské keramiky na Moravě II. *Časopis Moravského muzea – vědy společenské* LXXX, 109–120.
- ČIŽMÁŘ, M. 2002: Vývoj laténského osídlení v oblasti pod Pavlovskými vrchy. In: S. STUCHLÍK *ed.* – Oblast vodního díla Nové Mlýny od pravěku do středověku. *Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno*. Brno, 249–270.
- ČIŽMÁŘ, M. 2003: Laténské sídliště v Bořitově. *Pravěk – Supplementum* 10. Brno.
- ČIŽMÁŘ, M. – MEDUNA, J. 1985: Bodenzeichen auf latènezeitlicher Keramik in Mähren. *Památky archeologické* LXXVI, 78–100.
- ČIŽMÁŘ, M. – KOHOUTEK, J. – LANGOVÁ, J. 1995: Hradisko púchovskej kultúry u Všeminy, okr. Zlín. *Pravěk – nová řada* 3, 161–175.
- ČIŽMÁŘ, Z. 1998: Osídlení Lysické sníženiny kulturou s lineární keramikou. In: Otázky neolitu a eneolitu našich zemí. Turnov – Hradec králové, 23–46.

- MUSIL, R. *et al.* 1993: Moravský kras. Labyrint poznání. Brno.
- NEKOVAŘÍK, Č. 1999: Geologický mapa České republiky. List 24-14. Boskovice. Praha.
- OLIVA, M. – ŠTROF, A. 1985: Přehled paleolitického osídlení Lysické sníženiny a blízkého okolí (okr. Blansko). *Přehledy výzkumů* 1983, 10–17.
- PARMA, D. 2007: Laténské sídliště Otrokovice „Chmelín“. *Pravěk – nová řada* 16/2006, 325–358.
- RULF, J. – SALAČ, V. 1995: Zpráva o laténské keramice v severozápadních Čechách. *Archeologické rozhledy* XLVII, 373–417.
- SALAČ, V. 1989: Laténská keramika v Českém středohoří (I. část). *Litoměřicko* XXIII, 31–54.
- SALAČ, V. 1998: Standardní soubor laténské sídlištní keramiky. *Archeologické rozhledy* L, 43–76.
- SALAČ, V. – SMRŽ, Z. 1989: Laténské sídliště u Lužice v SZ Čechách. *Archeologické rozhledy* XLI, 549–576.
- SVOBODA, J. 1996: Geologická mapa ČR. Mapa předčtvrtohorních útvarů. List Česká Třebová. Praha.
- ŠTROF, A. 1979a: Pravěké osídlení Lysické sníženiny a Malé Hané – text. *Nepublikovaná magisterská diplomová práce* uložená na FF MU Brno.
- ŠTROF, A. 1979b: Pravěké osídlení Lysické sníženiny a Malé Hané – soupis. *Nepublikovaná magisterská diplomová práce* uložená na FF MU Brno.
- SÜB, L. 1969: Schwarze Schüsseln mit Zinnapplikationen aus Bad Nauheim, Marburger Beiträge zur Archäologie der Kelten, Festschrift für Wolfgang Dehn. Fundber. Hessen, Beiheft 1, 288–327.
- VAŘEKA, P. 2005: Mazanice. In: M. KUNA *et al.* – Počátky raného středověku v Čechách. Archeologický výzkum sídlištní aglomerace kultury pražského typu v Roztokách. Praha, 250–258.
- VENCLOVÁ, N. 1980: Nástin chronologie laténských skleněných náramků v Čechách. *Památky archeologické* LXXI, 61–92.
- VENCLOVÁ, N. 1990: Prehistoric glass in Bohemia. Praha.
- VENCLOVÁ, N. 2001: Výroba a sídla v době laténské. *Projekt Loděnice*. Praha.
- VÍCH, D. 2005: Laténské nálezy na českomoravském pomezí. *Pravěk – nová řada* 13, 309–350.
- VLASATÍKOVÁ, P. 2003: Časné laténské osídlení lokality Polešovice-„Nivy“ (okr. Uherské Hradiště). *Pravěk – nová řada* 12, 153–186.
- WALDHAUSER, J. 1996: Regionale keramische Kroise der jüngeren Latènezeit in Böhmen: Anfänge der Forschungen. In: J. ERZSÉBET *et al.* – Die Kelten in den Alpen und an der Donau. Budapest–Wien, 335–337.
- WALDHAUSER, J. – KRÁSNÝ, F. 2006: Problémy konce doby laténské v Pojizeří. In: E. DROBERJAR – M. LUTOVSKÝ *edd.* – Archeologie barbarů 2005, 91–153.
- WILCZEK, J. 2007: Laténské sídliště v Blansku – „V Dilech“. *Nepublikovaná bakalářská diplomová práce* uložená na FF MU Brno.
- ZEMAN, J. 1961: Severní Morava v mladší době římské. Problémy osídlení ve světle rozboru pohřebiště z Kostelce na Hané. *Monumenta archaeologica* 9. Praha.

RÉSUMÉ

L'habitat laténien de Blansko – «V Dilech» est approximativement localisé à un kilomètre au nord du centre-ville de Blansko. La fouille effectuée en 2001 par les chercheurs d'AÚ AV ČR de Brno, a mis au jour trois maisons excavées, plusieurs petites structures (entre autres trois foyers – dont un avec des pierres carrelées dans la partie la plus basse) et une concentration de trous de poteau. Deux de ces maisons ont été attribuées au type A-2a de J. Meduna (1980a, 48–56), tandis que la dernière structure, avec le foyer situé dans la niche ou à l'est de la structure (DOLEŽEL–KOMORÓCZY 2002, 216) a été associée à une dérivation du type A-1a.

L'analyse du mobilier laténien de Blansko a permis de dater le site de Lt C2 à D1. Cette datation est surtout argumentée par le mobilier céramique, typique de la période des oppida en Moravie et en Bohême. Ce sont des formes bien connues et chronologiquement bien déterminables : des coupes en forme de tonnelet, des vases, des formes de bouteille, quelques types de pots et des pots de stockage graphitiques et non graphitiques (par exemple ČIŽMÁŘ 1987, 221; ČIŽMÁŘ–HLAVA–ŠMÍD 2005, 282; ČIŽMÁŘ–KOHOUTEK–LANGOVÁ 1995, 166; HLAVA 2002, 319; MEDUNA 1980a, 70, 74, Beilage 2). Les décorations typiques de cette époque sont les rayures verticales irrégulières, la rugosité, l'application d'un enduit noir, et la peinture (par exemple ČIŽMÁŘ 1989b, 94; 1994, 602; HLAVA 2002, 318–319; MEDUNA 1980a, 98–99; 142–149, Beilage 2; SALAČ–SMRŽ 1989, 563).

Sur le fond d'un pot a été remarqué une estampille de sous-type 1a-2 (ČIŽMÁŘ–MEDUNA 1985) qui se concentre surtout en Moravie du sud et dans la région voisine de Basse-Autriche (ČIŽMÁŘ 2003, 65).

L'attribution du site du milieu du deuxième jusqu'au milieu du premier siècle av. J. C. est aussi argumentée par les découvertes de la fibule à pied rattaché sur l'arc et du fragment de bracelet en verre trouvé dans la « couche culturelle ». Le reste du mobilier métallique se compose entre autres de quelques fragments de clous et de deux parties d'un couteau. Le mobilier en pierre est représenté entre autres par un aiguiseur en grès quartzitique et par une grande pierre en grauwacke avec des résidus de substance noire.

Bien que Blansko se trouve à la fois à l'écart de la concentration des habitats, du territoire de Boskovická brázda, et des habitats des alentours de Brno, on ne peut pas parler d'un site complètement isolé. En témoignent les trouvailles de céramiques rugueuses, disséminées en Moravie, et surtout sur le territoire de Bohême centrale et orientale (ČIŽMÁŘ 2003, 58; HLAVA-VÍCH 2007, 34–35; MEDUNA 1980a, 73; WALDHAUSER 1996, 341, 348–349, Abb. 2–3). Des liens plus forts néanmoins, principalement exprimés par le matériel céramique, sont visibles entre Blansko et Bořitov, site contemporain proche, qui a été, à La Tène finale le centre artisanal et économique le plus important dans cette région (ČIŽMÁŘ 2003, 107, 111).

Concernant les échanges, il est possible d'insérer Blansko sur la route de longue distance qui passe par Bořitov. De Blansko, cette route peut se ramifier vers le sud (Brno) ou le sud-ouest (Kuřim). Dans ce cas, nous pouvons compter hypothétiquement avec d'autres sites, pour le moment non localisés, qui devraient être situés sur ces routes. Les sites les plus proches, et pour le moment bien attestés, sont Černá Hora – Zaryplov, en direction du nord-ouest et Lipůvka (ČIŽMÁŘ 2003, obr. 27), en direction du sud-ouest qui sont placés approximativement à 7 km à vol d'oiseau de Blansko.

Pour le moment la question de la possibilité d'une exploitation des ressources naturelles de Moravský kras reste ouverte. Moravský kras est riche sur les couches superficielles de minéraux ferreux (MUSIL *et al.* 1993, 196–197), néanmoins aucun témoin du travail de la matière première ou des métaux en général n'a été observé. Cependant il faut compter dans la région karst avec les activités résidentielles ou autres, comme en témoigne le mobilier laténien des grottes Pekárna et Drátenická (ČIŽMÁŘ 1989a, 144, 150; MEDUNA 1980b, 221).

Aucune forme de production spécialisée n'a pu être attestée par l'analyse du mobilier. La seule visible, le tissage, l'a été par des poids découverts dans la « couche culturelle », et est plutôt supposée être une production domestique. La base économique de l'habitat devait plutôt être basée sur l'agriculture, propice dans cette région grâce aux terres noires fertiles (DOLEŽEL–KOMORÓCZY 2002, 217).

Cette région n'a pas été peuplée pour la première fois à l'époque laténienne, comme le montre les fragments du petit récipient de l'objet K502. Après la fin de l'occupation laténienne, le site a été réoccupé pendant les deuxième et troisième siècles ap. J. C. Les résidus de ce peuple, quasi exclusivement représenté par la céramique, étaient pour la plupart éparés dans la « couche culturelle » et n'ont par conséquent, pas permis la datation d'une structure de l'époque romaine avec certitude. La question des structures résidentielles – ou autres – de cette époque peut éclairer les autres fouilles archéologiques dans les alentours proches, actuellement malheureusement bâtis. Cet article montre ainsi de façon indirecte le besoin de fouiller non seulement les structures creusées dans le sous-sol, mais aussi la « couche culturelle », sans laquelle les composants archéologiques „moins déterminables“ et/ou d'autres époques ne peuvent être attestés. Et de ce fait, toutes les structures archéologiques peuvent être – parfois à tort – globalement attribuées à la culture archéologique dont la représentation est la plus marquante.

Poznámky

- 1 Tento příspěvek vznikl na podkladě bakalářské diplomové práce (WILCZEK 2007), kterou jsem měl možnost vypracovat pod vedením Petry Golánové. Ji a rovněž Miloši Čižmářovi vděčím za cenné rady, kterých se mi po dobu mého úsilí dostávalo. V neposlední řadě bych rád poděkoval i Balázsi Komoróczymu, vedoucímu výzkumu v Blansku, za velkorysé zpřístupnění materiálu a dokumentace zkoumaného sídliště.
- 2 Pro podrobnější popis objektů odkazuji na KOMORÓCZY (2006) a WILCZEK (2007).
- 3 Přítomnost muskovitu byla sledována makroskopicky jen u keramiky pocházející ze zahloubených objektů. Pro objektivnější posouzení jeho presence v keramické hmotě by bylo vhodné učinit petrografické analýzy.
- 4 V tomto směru by bylo vhodné připomenout, že zásobnice byly na blanenském sídlišti determinovány pomocí metrických parametrů (SALÁČ 1989, 34; VENCLOVÁ 2001, 392).
- 5 Za konzultaci děkuji E. Kazdové.
- 6 Dva z těchto fragmentů bylo možno slepit, přestože se prvý z nich nacházel v sektoru C1 kulturní vrstvy a druhý v objektu K502, tedy ve vzájemné vzdálenosti přesahující 25 metrů. Je tedy zřejmé, že skladba zkoumaného souboru mohla být ovlivněna zvláštním nakládáním s odpadem, postdepozicičními procesy, anebo také nechtěnou záměnou archeologických kontextů po exkavaci (např. KUNA 2002, 120; MACHÁČEK 2001, 12).
- 7 Za konzultaci děkuji D. Vachůtové.
- 8 Za konzultaci děkuji N. Venclové.
- 9 Za určení kamenné industrie děkuji J. Leichmannovi.